

Stenografični zapisnik

osme seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 22. januvarija 1896.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. — Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: Ekscelexca knezoškof dr. Jakob Missia in Peter Grasselli. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje deželnozbornskega zapisnika VII. seje dné 18. januvarija 1896.
2. Naznanila deželno-zbornskega predsedstva.
3. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve priklad za cestne namene.
4. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Ivana Tavčarja in tovarišev gledé odpovedbe carinske pogodbe z Ogersko (k prilogi 18.).
5. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Frana Povšeta in tovarišev gledé carinske pogodbe z Ogersko in gledé Žumberskega in Marijindolskega okraja nekdanje vojaške granice (k prilogi 22.).
6. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah:
 - a) županstva sv. Mihela, okraja Postojnskega, gledé podpore za napravo vodovoda;
 - b) podpornega društva „für entlassene Sträflinge in Krain“ za podporo;
 - c) krajnega šolskega sveta v Staremtrgu pri Ložu za uvrstitev družnega učiteljskega mesta v II. plačilni razred;
 - d) mestne občine v Černomlji za odpis ostalega posojila 4890 gld. za zgradbo šolskega poslopja.

Stenographischer Bericht

der achten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 22. Jänner 1896.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jacob Missia und Peter Grasselli. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

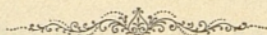
Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der VII. Landtags-Sitzung vom 18. Jänner 1896.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke.
4. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ivan Tavčar und Genossen, betreffend die Kündigung des Zollvertrages mit Ungarn (zur Beilage 18).
5. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Franz Povše und Genossen, betreffend den Zollvertrag mit Ungarn und in Angelegenheit des Sichelburger- und Marienthaler-Bezirktes der ehemaligen Militärgrenze (zur Beilage 22).
6. Mündliche Berichte des Finanzauschusses über die Petitionen und zwar:
 - a) des Gemeindeamtes St. Michael, Bezirk Adelsberg, um Subvention für die Anlage einer Wasserleitung;
 - b) des Unterstützungsvereines für entlassene Sträflinge in Krain um Bewilligung einer Subvention;
 - c) des Ortschulrathes in Altenmarkt bei Laas um Einreihung der zweiten Lehrstelle in die II. Gehaltskategorie;
 - d) der Stadtgemeinde Tschernembl um Abschreibung des Darlehensrestes per 4890 fl. für den Schulhausbau.

7. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva občine Kostelj, da deželni inženir stori potrebne priprave za napravo vodovoda. 8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstev Podgora in Videm, da deželni hidrotehnik izdela načrte za napravo vodovoda. 9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Drašičah za preložitev okrajne ceste Drašiče-Kermačina. 10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstev Gorenji Logatec, Hotedersica, Rovte in Planina, da se odkloni prošnja cestnega odbora Logaškega gledé zgradbe ceste Dolenji Logatec-Rakek.	7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes Kostel um Vornahme der Vorerhebungen für die Anlage einer Wasserleitung durch einen landschaftlichen Ingenieur. 8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Podgora und Videm um Anfertigung der Pläne für die Anlage einer Wasserleitung durch den landschaftlichen Hydrotechniker. 9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Draščitz um Umlegung der Bezirksstraße Draščitz-Kermatschina. 10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Oberloitsch, Hotederschitz, Gereuth, Planina und anderer um Abweisung der Petition des Bezirksstrassenauschusses von Loitsch inbetreff des Unterloitscher Katefer Straßenbaues.

Začetek seje ob 10. uri 40 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 40 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje deželno-zborskega zapisnika VII. seje dne 18. januarija 1896.**1. Lesung des Protokollles der VII. Landtags-sitzung vom 18. Jänner 1896.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik VII. seje v slovenskem jeziku. — Liesst das Protokoll der VII. Sitzung in slovenischer Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

Poslanec Hribar:

Prosim besede! Jaz se, visoka zbornica, nisem sicer oglasil za kak popravek k zapisniku zadnje seje, ampak zaradi neke stvari, ki je v zvezi z zapisnikom jedne prejšnjih sej, katera stvar pa je godna postala šele sedaj. Jaz sem, ko sem govoril v verifikacijski debati, želel, da se moj govor natisne in tako pride v javnost. Zaradi tega prosil sem stenografično pisarno deželnega zbora za ta svoj govor. Dobil pa sem od gospodov stenografov odgovor, da imata strog nalog, nikakoršnih govorov oddajati gospodom poslancem, dokler niso verifikovani. Temu končno ni oporekati. Dotični ukaz je čisto umesten. Čital sem pa v nekem tukajšnjem listu govor kolege Pfeiferja, ki je izšel takoj drugi ali tretji dan po dotični seji in z ozirom na to dovoljujem si vprašati gospoda deželnega glavarja, odkodi prihaja, da se nasproti temu gospodu poslancu ni tudi izvršil omenjeni ukaz deželnega odbora. (Poslanec Pfeifer: — Abgeordneter Pfeifer: „Sem govor sam spisal!“). A, tako. Potem jemljem na znanje, da si gospod tovariš Pfeifer govore spisuje.

Deželni glavar:

K zapisniku zadnje seje imam še naznaniti, da je gospod poslanec Pfeifer bil navzoč pri začetku zadnje seje, in da je zaradi prehlajenja med sejo ostavil dvorano.

Prosim, da visoka zbornica to pojasnilo vzame na znanje.

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Majaron.

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Dovolite, da bom stavil do gospoda poslanca Kluna kot načelnika finančnega odbora vprašanje. V „Slovencu“ št. 16., z dne 21.

januarija t. l. se nahaja sledeča notica: (bere: — liest):

„(Neosnovan napad.) Sobotni „Narod“ se zopet prav neosnovano zaletava v poslanca gosp. Pfeiferja, češ dr. Tavčar je zagovarjal prošnjo Račanov za vodovod, Pfeifer pa je molčal in ga niti v zbornici poslancev ni bilo. Najbrže ni všeč „Narodu“, da se poslanec Pfeifer oglasi pri vsaki priliki, kader gre za koristi njegovih volilcev. Tudi tukaj je storil svojo dolžnost, da je opozoril svoje somišljenike, ki so v finančnem odseku, na veliko in nujno potrebo tacega vodovoda za Rako ter prosil, naj v tem smislu delujejo v omenjenem odseku, ki je pretresal to prošnjo in kjer se je uprav poročevalec dr. Tavčarjev somišljenik udal šele pojasnilom drugih članov, da ni predlagal v zbornici, naj se prošnja odkloni.“ (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „To je odločno laž!“)

Gospoda moja, ne bom preiskaval, od katere nečastite strani se je ta notica spravila v „Slovenec“, ali vsekako je žalostna prikazen, da se obravnave v odsekih, ki niti deželnim poslancem, ki niso članovi odsekov, niso pristopne, notificirajo v „Slovencu“. Še bolj žalostna prikazen pa je, da se o tem, kar se je godilo v finančnem odseku, naravnost neresnica trdi. Ako se reče, da sem jaz v finančnem odseku stavil predlog, da naj se visoki zbornici nasvetuje odklonitev prošnje, je to neresnica. Gospod načelnik finančnega odseka in tudi drugi častiti gospodje članovi bodo potrdili, da sem jaz v finančnem odseku predlagal, naj se prošnja občine Raka za vodovodno podporo izroči deželnemu odboru, da oddá svoje mnenje o priloženem načrtu in potem, če mogoče, še v tem zasedanji o stvari poroča. Torej je to vse kaj drugega, nego če se trdi, da sem jaz v finančnem odseku stavil predlog, naj se prošnja odkloni. Ker jaz prvič, kot član te zbornice, ne morem trpeti, da bi se tajne stvari, ki se vrše v odsekih, razobešale na veliki zvon in ker drugi za svojo osebo ne morem trpeti, da se neresnica meni podtika, in ker bi se tudi ustvaril nevaren prejudic, ako bi se dopuščalo, da se podrobnosti tajnih odsekovih obravnav razpravljajo po listih, zato upam, da bo gospod poslanec Klun kot načelnik finančnega odseka tukaj popravil, kar je treba, in ne samo tukaj, ampak tudi v „Slovencu“, ker je ravno on kot načelnik finančnega odseka v to legitimiran.

Dovoljujem si torej staviti do častitega gospoda poslanca Kluna, kot načelnika finančnega odseka, sledeči vprašanji:

1.) Ali je voljan, tukaj v zbornici konstatirati, da sem jaz v finančnem odseku predlagal, naj se prošnja občine Raka za vodovodno podporo izroči deželnemu odboru, da oddá svoje mnenje o priloženem načrtu, in potem, če mogoče, še v tem zasedanji o tem poroča.

2.) Ali je voljan, v tem smislu poslati v „Slovenca“ popravek?

Deželni glavar:

Gospod poslanec kanonik Klun ima besedo.

Poslanec Klun:

Pred vsem moram konstatirati, da dotična notica ni prišla v list od vodstva finančnega odseka, da torej načelnik finančnega odseka nima nobene zveze z njo.

V časnike prihajajo novice od raznih strani, ki so poučene o tej ali oni stvari, naj zadeva finančni odsek, ali deželni odbor, ali deželno vlado itd. in nihče dotičnemu ne more zabraniti, ako hoče, da se kaka reč spravi v javnost. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: — „Čujte!“) Prosim, navesti Vam hočem primeren vzgled. V državnem zboru je jako veliko odsekov, izmed katerih so nekateri javni, namreč pristopni vsakemu članu zbornice, drugi pa ne, in vender boste o vsaki stvari, ki je bila razpravljana, našli v listih poročila, ne samo iz javnih, ampak tudi iz dotičnih nejavnih odsekov, in nihče se še ni čez to pritoževal. Samo one stvari ne pridejo v javnost, o katerih je bilo naravnost sklenjeno, da so tajne. Po našem opravljenem redu odsekov obravnave sicer niso pristopne navadnim članom visoke zbornice, s tem pa ni rečeno, da bi bil vsak član dotičnega odseka zavezan, molčati o tem, kar se je v odseku godilo. Jaz kot načelnik finančnega odseka torej vsako zvezo s to notico odklanjam. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Nisem rekel, da ste v zvezi!“) Vi ste tako zavijali, kakor da bi bila ta oficijelna notica finančnega odseka, drugače ne vem, čemu ste ti vprašanji stavili na me, kot načelnika finančnega odseka. Ravno tako lahko bi bili vprašali gospoda deželnega glavarja, ali katerega koli člana finančnega odseka: (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Deželni glavar ne more konstatirati, kaj se je v odseku govorilo!“)

Kar se tiče druge strani vprašanja, konstatiram samo to, da je gospod poročevalec v finančnem odseku predlagal, naj se prošnja izroči deželnemu odboru; ali je pridejal, da naj deželni odbor o tej stvari poroča, če mogoče, še v tem zasedanju, tega se ne spominjam. Zapisnika žalibog nimam pri sebi. Toliko se pa za gotovo spominjam, da je bil stavljen predlog, naj se prošnja izroči deželnemu odboru in sicer z utemeljevanjem, da so troški preveliki z ozirom na to, da dotični studenec nima zadosti vode, in bi za vse čase ne mogel preskrbovati vasi Rake z vodo. Ugovarjali smo mu vsi zaporedoma in jaz sam sem ga opozarjal, da na male vasi vender ne gre meriti vode po takem načinu, kakor je gospod poročevalec računal, kakor da bi šlo namreč za potrebo kakega velikega mesta; računil je za osobo 200 litrov na dan. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „To ni res!“; poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Pusti ga no, vsaj pravi, da se ne spominja!“) Jaz sem rekel, da za tak kraj ne velja to merilo. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „80 litrov sem rekel, država zahteva 120 litrov!“) To utemeljevanje je moralo na vsakega izmed nas napraviti utis, da gre faktično za odklonitev prošnje (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Nazadnje ste Vi notico pisali!“), ker deželni odbor, ako bi se oziral na to, da vlec v popluno ne zadostuje, ne

bi mogel staviti nasveta, da se prošnja usliši. Reč bi bila potem v odseku v zadovoljnost rešena in bi bila ostala tudi tajna, ako bi „Slovenski Narod“ ne bil tako breztakten, da je poslanca, ki je zaradi bolehnosti ostavil sejo, tako nesramno napadel. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Kaj pa mene to kot poročevalca finančnega odseka briga?“) Mene tudi ne. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Vi ste načelnik!“)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Gibt daß Glockenzeichen.)

Prosim, ne segati v govor. Gospod poslanec Klun ima besedo.

Poslanec Klun:

(Nadaljuje. — Fortfahrend.)

Jaz nimam torej nobenega povoda, gospodu poročevalcu na kaj takega odgovarjati. Ako hočete, da ostanejo odsekov obravnave tajne, naj se poslanci od druge strani ne napadajo. Če se gospod poslanec dr. Majaron pritožuje, da je bil kot poročevalec finančnega odseka napaden, mislim, da se drug poslanec, ki je bil še hujše napaden, tudi z enako pravico lahko pritožuje. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Vi niste zagovornik Pfeiferjev!“) Ga ni treba zagovarjati, pa jaz tudi ne morem za to, če ste Vi bili napadeni. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Vi ste odgovorni kot načelnik finančnega odseka!“; klici v središču: — Rufe im Centrum: „Pustite ga no!“) Glejte gospodje, to je zopet stvar, ki samo zadržuje meritorno rešitev dnevnega reda in se spravlja le zaradi časnikov na dan. (Poslanec Povše: — Abgeordneter Povše: „Tako je!“). Najbolje bo, če skrbite, da se ne napadajo poslanci, ne na tej, ne na oni strani, v drugem me pa kot načelnika finančnega odseka ne zadeva nobena odgovornost za dotično notico. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: „Konstatirali ste, da je „Slovenec“ neresnico povedal!“). Mene „Slovenec“ v tem oziru ravno tako malo briga, kakor „Slovenski Narod“. Kar listi pišejo, storé na svojo odgovornost, jaz kot načelnik finančnega odseka nimam nobene zveze z njimi, nisem odgovoren za tó, in tudi ne morem konstatirati, ali se je prav pisalo, ali ne, ampak sem samo konstatiral, kar ste Vi predlagali. Druge posledice sami izvajajte.

Deželni glavar:

Ker se nihče ni oglasil za kak popravek zapisnika zadnje seje, izrekam, da je potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Naznanjam, da se je visoki zbornici od c. kr. deželne vlade predložil načrt zakona, s katerim se

dopolnuje § 13. zakona z dné 26. oktobra 1887. l., dež. zak. št. 2, iz l. 1888., o razdelbi skupnih zemljišč in o uredbi dotičnih skupnih pravic do uživanja in oskrbovanja.

Ta načrt zakona pride v tisek in se bo potem razdelil visoki zbornici.

Došle so sledeče peticije :

Pfeifer Ferdinand, dež. kancelijski adjunkt, prosi, da bi se mu pri umirovljenji vstela vsa doba dejanskega deželnega službovanja.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Domicelj Alojzij, učenec vinarske in sadjarske šole v Klosterneuburgu, prosi za podelitev podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Präsidium des krainisch-küstenländischen Forstvereines in Laibach bittet um Bewilligung einer Subvention für Vereinszwecke.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Kajdiž izroča prošnjo županstva v Dolu, okr. Kamnik, za uravnavo Kamniške Bistrice pri Dolu.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Murnik izroča sledeči peticiji:

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe tu, prijavljuje sklep občnega zbora z dné 16. julija 1895. gledé ustanovitve kmetijskega poskušališča.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Podporno društvo za slovenske visokošolce na Dunaji prosi za podporo.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Klun izroča prošnjo odbora kmetijske podružnice v Vel. Lašičah za podporo za nakup raznih sredstev za povzdigo kmetijstva.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Povše izroča prošnjo občinskega zastopa v Črnem Vrhu nad Vrhniko za podporo za stavbo ljudske šole.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Hribar izroča prošnjo dijaškega podpornega društva „Radogoj“ v Ljubljani za podelitev denarne podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Preidemo na dnevni red, točka 3., to je:

3. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve priklad za cestne namene.

3. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Poslanec Klun :

Prosim besede! Odsek za posvetovanje stavbinskega reda ima veliko posla in bo moral imeti veliko sej, predno reši 111 paragrafov, katere obseza načrtani zakon. Ker je nekaj gospodov bolehnih in so drugi semtertje zadržani, da jim ni mogoče udeleževati se vseh sej in ker je želeli, da bi se odsek za posvetovanje stavbinskega reda pomnožil za 3 članove in da bi se ti tri članovi volili še v današnji seji.

Deželni glavar :

Gospodje, ki pritrjujejo nasvetu gospoda poslanca Kluna, da se v stavbinski odsek, in sicer še danes, volijo daljni trije članovi, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in torej se bo koncem seje vršila dotična volitev.

Prestopimo sedaj k 4. točki dnevnega reda, to je:

4. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Ivana Tavčarja in tovarišev gledé odpovedbe carinske pogodbe z Ogrsko (k prilogi 18.).

4. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ivan Tavčar und Genossen, betreffend die Kündigung des Zollvertrages mit Ungarn (zur Beilage 18.).

Deželni glavar :

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo, da utemelji svoj samostalni predlog.

Poslanec dr. Tavčar :

Visoki deželni zbor! Utemeljiti mi je samostalni predlog, katerega sem stavil s svojimi tovariši glede carinske zveze z Ogrsko in glede dotičnih obravnav, ki se imajo vršiti o tej stvari. Skorej jednaki predlog stavil je tudi tovariš Povše, ter ga bo za menoj utemeljeval. Njemu kot strokovnjaku rad prepuščam nadrobnejše utemeljevanje. Umestno se mi vidi, da naglašam koj pričetkom svojega utemeljevanja, da stranka, katero zastopam, tega predloga ni stavila v namenu, da bi napravila kako nepotrebno demonstracijo, ali iz opozicije proti sedanji vladi, katere mi na

Kranjskem skorej še ne poznamo in o kateri prav za prav ne vemo več, nego da jo zastopa visokorodni gospod baron Hein, ki pa je tudi že zastopal vlado Windischgrätzovo in Taaffejevo! Stavili smo predlog v najboljšem namenu, z namenom namreč, da bo osrednja vlada pri razpravah, ki se bodo vršile glede nagodbe z Ogrsko, vedela, da tudi dežela Kranjska odkritosrčno in iz prepričanja zanjo stoji, ako se postavi na stališče, da nova nagodba z Ogrsko ne sme postati societas leonina, pri kateri bi imela samo Ogrska koristi in dobiček, tostransko državna polovica pa le bremena in škodo!

To torej, gospda moja, je namen našemu predlogu. Utemeljiti sedaj ta predlog, ne bo težavno. Govoriti bi se dalo o tem dve ali štiri ure, kar je naravno glede na to, da nagodba poseza v vse slojeve države naše, in da vpliva na vse stranke. Naravno pa tudi zategadelj, ker se proti tej nagodbi od te in one stranke pojavljajo mnogoštevilne, različne pritožbe. Dasiravno pripoznavam, da se take zadeve morda ne smejo razpravljati s tisto strastjo, kakor je to storil dr. Lueger na Dunaji, mora vendar vsak politik pripoznati, da se nagodba z Ogrsko sedaj ne bo več smela ponoviti s tisto lahkodušnostjo, kakor se je to zgodilo leta 1877. ali 1887.

Pri prvi nagodbi leta 1866., je bilo važno le kvotno vprašanje. In to kvotno vprašanje se je rešilo na ta način, da se je uzel kot podlaga dohodka iz direktnega davka in na ta način prišlo se je do kvote, ki je odločno krivična za našo državno polovico.

Leta 1877. je bilo treba ponoviti bančno akto in odpravili so se neki nedostatki pri nekaterih davščinah, pri katerih naša država ni imela nikakega dohodka, pač pa zgubo. To je bilo pri sladkorji, pri katerem carina ni donasala nobenega dobička. Zato se je takrat laglje sklenila pogodba in naši državniki so bili tem laglje zadovoljni z malimi koncesijami, ker je notorično, da se je Ogrska takrat nahajala v silnih finančnih kalamitetah, da se je končno lahko mislilo, da pride do kake finančne krize. Po vsej pravici se je takrat reklo, da je Ogrska do polovice bankorotna.

Leta 1887. imela sta petrolej in žitna carina svoj pomen, doseglo se končno ni nič posebnega in naši državniki so bili veseli, da Ogrska ni še bolj podražila nagodbe.

Dandanes pa, gospoda moja, je po celi državi razširjeno prepričanje, da se nagodba, ko se bo ponovila, nikakor ne sme ponoviti na sedanji podlagi, temveč da se mora nekaj bistvenega spremeniti in nekaj drugega, bistveno boljšega vpeljati, kakor je ono, kar velja sedaj. Častiti gospod tovariš Povše bo naglašal različne točke, ki se tičejo kmetijstva in so bolj v zvezi z ožjo našo domovino, meni pa je prepustil, da naglašam le nekatere glavne točke, ki govore proti temu, da bi se nagodba, oziroma carinska in trgovinska zveza ponovila na sedanjih podlagah.

Glavne točke so gospodje poslanci že itak čitali po javnih listih. Pisalo se je veliko, kar dokazuje, da se javnost za to stvar zanima. In razvidno je iz vseh teh pritožeb to, da je Ogrska dosedaj v istini — izraza „illojalno“ ne smem rabiti —, pa recimo, od svoje strani prav pametno in z veliko bistrumnostjo uporabljala carinsko in trgovinsko zvezo z našo državno polovico v svojo jednostransko korist, na ta način, da je jednostransko protežirala svojo industrijo in druga podjetja, med tem ko na naši strani niso smeli ničesa storiti v pospeševanje industrije v tostranski državni polovici.

Takrat, ko se je carinska in trgovinska zveza sklenila z Ogrsko, mislilo se je, da bo vsled tega nastalo nekako splošno gospodarsko okrožje, ki ne bo samo obsegalo Ogrske, ampak tudi našo državno polovico. In zategadelj se je izreklo, da se imajo carinske in komercijelne zadeve uravnati po gotovih skupnih načelih, tako da jedna vlada ne bo druge v kakem oziru prehitela. To je jako važno, gospoda! In kako so se tista skupna načela izvajala? Ogrski vpliv se je kmalo začel kazati v vsaki najmanjši stvari. Vzemimo samo jeden vzgled. V naši državni polovici se je vstavilo v papirnicah nedeljsko delo, Ogri pa na noben način niso hoteli vpeljati nedeljskega počitka v svojih papirnicah in vsled tega je Ogrski produkt pri izdelovalnih troških za 6–7% cenejše postal. Pričelo se je to jednostransko postopanje Ogrske države že leta 1881. Takrat so vpeljali neko prometno štatistiko, to se pravi, od vsakega blaga, ki je prišlo čez mejo, zahtevalo se je, da se predloži oblastnijam neka deklaracija, za katero se je morala plačati mala pristojbina. Že vsled tega se je blago pri izvozu iz Avstrije na Ogrsko podražilo in konkurenca za Ogrsko je bila lažja. To se je nadaljevalo tudi pozneje. Leta 1881. se je izdal zakon, o katerim je Ogrska vlada določila, kako se ima pospeševati industrijo in druga podjetja v onstranski državni polovici. Do vrhunca se je prišlo leta 1890., ko je izdala ogrska vlada posebni zakon, s katerim se skorej vsaka industrija podpira na tak način, da ni čuda, da podjetniki, kateri se pri nas ne morejo lahko vzdržati, prestopajo v onostransko državno polovico, kjer uživajo take olajšave, da jih po vsej pravici mika naselitev na Ogrskem.

Ne bom natančno govoril o tem, kako se je Ogrom posrečilo uspešno konkurirati z našimi fabrikami in kako so nekatere naših fabrikatov popolnoma iztisnili. Znano je, kako ogrska vlada postopa pri carinskih rešitucijah in kako rada daje carinski kredit, ki se pri nas jako težko dobi. Notorično je tudi, da ogrska vlada v tem oziru tako radodarno postopa, da se lahko reče, da je precej državnega kapitala v industrijelnih podjetjih investiranega in da industrijelci ne delajo s svojim, ampak z državnim denarjem, ker se jim daje carinski kredit ter se jim dovoljujejo dolgi plačilni obroki, ki se pri nas jako težko dobijo. Znano je, kako se je mlinarska obrt pri nas posebno s carinskimi rešitucijami popolnoma uni-

čila. Ako bi tekstilnih fabrikatov ne imeli, bi Ogrska ne bila nič na slabšem s tostransko polovico, samo ti nas še nekoliko rešijo. Ampak tudi to industrijo podpira ogrska vlada proti duhu carinske in trgovinske zveze z Avstrijo na tak način, da ni dvojbe, da bo tudi ona dosegla velikanških uspehov.

Torej če se ponovi carinska in trgovska zveza z Ogrsko, potem se mora na vsak način nekaj storiti, da Ogrska ne bo smela jednostransko postopati in pospeševati svoje industrije in svojih produktov na tak način, kakor da bi jej bila naša državna polovica popolnoma tuja država, kar se je doslej dostikrat zgodilo. Kaj se je še ta nonsens pripetil, da so se glede produktov, ki prihajajo na Ogrsko iz inozemstva, dovolile refakcije, med tem, ko se za produkte, ki se iz Avstrije izvažajo na Ogrsko, dotične refakcije niso dovolile. (Poslanec ekselenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Freiherr von Schwegel: „Sehr richtig!“) To so same znane stvari in o teh ni treba dolgo govoriti, opravičujejo pa popolnoma, da se deželni zbori in sploh ljudstvo v tej državi zanima za ponovitev nagodbe z Ogrsko in dotične razprave, ki se bodo sedaj vršile.

Na drugi strani, visoka zbornica, če vidimo, kako Ogrska napreduje, moramo priznavati, da to ni vse umetno narejeno, da vse to ni storil tisti židovski vpliv, o kojem se toliko govori, ampak nekaj dobre podlage mora biti. Občudovati moramo Ogrsko in njene državnike, če vidimo, kako znajo varovati interes Ogrski, kadar sklepa naša država trgovinske zveze s tujimi državami. Naravno je, da mora Ogrsko, katerih glavni produkt so cerealijske in živine, ležeče biti na tem, da naše meje proti iztoku ostanejo za jednake produkte zaprte. Ogrsko je vedno na tem ležeče, da ostane naša meja proti Rusiji in proti balkanskim državam glede žita in živine zaprta, med tem ko naj bo zanje za take reči meja proti Nemčiji odprta. Iz teh načel, po katerih se je Ogrska vedno ravnala, nastala je za nas že mnogokrat velika škoda. Nam ni toliko na tem ležeče, da je meja proti Rusiji zaprta, ker bi končno, ako Ogrski stvar premisljivo, prišli do tega, da bi Rusko žito dobivali ceneje, kakor Ogrsko, ako bi se uvažalo neopovirano. Ampak Ogrski tišče, da mora za živino in žito meja proti Rusiji zaprta biti. S tem nam jako škodujejo. Ako Rusijo prisilimo, da plačuje od glavnega njenega pridelka, od žita, carino, kaj pa ona zahteva? Da mi dovolimo carino na naše fabrikate, ki se vpeljavajo v Rusijo in konec je, ta, da se od naše strani ustanovi carina na žito, od katere nimamo dobička in od tuje strani carina na naše fabrikate. Ker pa je Cislajtanija bolj industrijelna kakor onstranska državna polovica, ima od tega samo škodo, Ogrski pa dobiček. Notorično je, kako so Ogrski postopali, ko smo pred nekoliko leti sklepali trgovinsko pogodbo z Rusijo. Takrat je bila Rusija v carinskem boju z Nemčijo. Vsi nacionalni ekonomski priznavajo, da je bila prilika ugodna za to, da bi bila Avstrija nekaj mesecev poprej dognala pogodbo z Rusijo in pravijo,

da bi bila Avstrija glede na okoliščino, da je imela Nemčijo mejo proti Rusiji zaprto, od tega imela velike koristi. Ali Ogrski so stvar zavlekli, dokler ni Nemčija spoznala, za kaj se gre in sklenila carinsko pomirje z Rusijo. Na ta način je Rusija pogodbo z Nemčijo prej sklenila kakor z Avstrijo, in zato je Avstrija zaradi Ogrov trpela škodo. Ta nezdravi vpliv se je pojavil pri različnih drugih pogodbah, o katerih pa ne bom govoril, ker ne spadajo v nagodbo, ki se ima sedaj obnoviti, ampak so sklenjene večinoma do leta 1903., če se ne motim.

Vzlic vsemu temu pa je kvota, ki je določena v nagodbi, najkrivičnejša za nas. Tudi v tem oziru se je veliko pisalo in kdor se je za stvar oziral, je lahko v raznih listih in knjigah o njej mnogo več čital, kakor bi mogel jaz danes povedati. Nekaj pa moram vendar omeniti, ker je v predlogu tudi izrečeno, da se vlada naprosi, naj se kolikor moč poteguje, da se kvota pravičnejše razdeli. Kvota se je pri prvi nagodbi določila samo na podlagi dohodkov iz direktnega davka. Tista podlaga se je leta 1887. ometavala in bivši finančni minister vitez Plener je predlagal drug ključ, ki se pa od Ogrske vlade ni sprejel. Sedaj pa je na vsak način potrebno, dobiti drug ključ, ker sedanjí nikakor ni več v pravem razmerju s spremenjenimi okoliščinami. V tem oziru, visoka zbornica, je treba naglašati, da je bilo takrat, ko se je sklenila nagodba z Ogrsko, mnenje opravičeno, da se je naša država nasproti Ogrski nahajala v enakem položaju, kakor se nahaja sedaj, ako sklepa svoje pogodbe z balkanskimi državami, z Rumunijo, Srbijo ali Bolgarijo. To se pravi, iz ekonomičnega stališča se da z vso pravico trditi, da je naša država bila takrat bogatejša in Ogrska bolj revna država, in z revno državo se oklepajo pogodbe na drugih podlagah, kakor z razvito in bogato.

Interesantno je v tem oziru pogled na stališčne date, s katerimi Vas sicer ne bom preveč molestiral, katere pa jasno kažejo, kako čudovito je Ogrska napredovala tekom preteklih 28 let. Navesti hočem samo nekoliko kratkih dat. Vzemimo državni proračun Ogrske tistega leta, ko se je nagodba sklenila. Leta 1867. je imela Ogrska dohodkov okroglo 120,000.000 gld. in izdatkov 109,000.000 gld. Leta 1893. je imela ravno tista država dohodkov 466,000.000 gld., izdatkov pa 392,000.000 gld. Tam imajo tudi bilanco o državnem premoženju, kar bi morda tudi pri nas ne bilo napačno. Ta bilanca kaže, da je imela Ogrska l. 1868. državnega premoženja okroglih 511,000.000 gld., ki je bilo zadolženo z 279,000.000 gld., torej čistega premoženja 231,000.000 gld. To je bilo leta 1868. in leta 1894. izkazuje tista bilanca državno premoženje Ogrske v znesku 2,674,000.000 gld., na katerem je bilo dolga 2,332,000.000 gld. Čistega državnega premoženja je bilo torej leta 1894. 342,000.000 gld.

Ne bom Vas opozarjal na to, kako je v prejšnjih časih Ogrska iskala svoja posojila in s kako nizkem kurzom je morala izdajati svoja za-

dolžnice. Tudi to se je spremenilo. Leta 1868. do 1872. se je izdalo železniško posojilo in povprečni emisijski kurz je znašal 72, ko se je pa leta 1892. izdalo 500,000.000 gld. kronskega posojila, znašal je povprečni emisijski kurz že 91.

To so okoliščine, ki jasno pričajo, kako čudovito napreduje Ogrska v gospodarskem oziru.

Značilen je napredek na železničnem polji. Leta 1867. je imela cela Ogrska država 2.285 km železnic, dočim jih je imela leta 1893. že 12.573 km. Železniška politika ogrske države je res taka, da bi bilo le želeti, da bi jo posnemali tudi naši državniki.

Končno vzemimo le še to, za koliko se je v preteklih dveh desetletjih pomnožilo ljudstvo. Leta 1869. je štela Ogrska okolu 15,000.000 prebivalcev, leta 1890. pa že 17,000.000, torej za 2,000.000 več. Iz vsega tega izvira, da se je gospodarsko stališče Ogrske v teh 28 letih rapidno zboljšalo, med tem ko se pri nas tak napredek ne da konstatirati. Naš napredek ni v nobeni razmeri s tem, kar se je na Ogrskem zgodilo, nasprotno na mnogih poljih da se konstatovati, da smo na naši strani od tistega časa celo nazadovali, ker so naše razmere ravno vsled Ogrske konkurence v marsičem oslabele. Dokaz imate pri sladkorji. Na Ogrsko se je poprej moralo vpeljati na leto za 5,000.000 gld. sladkorja in sicer večinoma iz naše državne polovice. Dandanes, pa je stališče tako, da Ogrska glede sladkorja sama pokrije svoje potrebe in da ga le nič ne vpeljejo, ampak celo za okroglih 1,000.000 gld. izvozijo.

Te razmere jasno govore za to, da je kvota, ki je sedaj veljavna, krivična in naša vlada se mora na vsak način potegniti, da se doseže pravičnejše razmerje.

Pri vsem tem stojim na stališči, da bi nikakor ne bilo koristno, dasiravno se od mnogih strani kriči po tem, ako bi se trgovinska in carinska zveza z Ogrsko popolnoma uničila in ustavila posebna carinska meja, z jedno besedo, da bi si obe državni polovici jedna proti drugi na gospodarskem polji postali popolnoma tuji, kakor nasproti inozemstvu. Dasiravno smo razupiti kot panslavisti in se nam tolikokrat očita, da se ne potegujemo za Avstrijo, smo vendar vedno v Avstrijo zaljubljeni, in tudi tu pravimo, da se mora stvar vzeti v pretres iz stališča celokupne države. Taka reč, kakor bi bilo pretrganje carinske in trgovinske zveze z ogrsko, se brez škode na stanji Avstrijske države na zunaj ne more zvršiti, temveč ugonobila bi se moč in veljava Avstrije na zunaj, pa tudi še druge stvari. Ugonobil bi se pred vsem lepi napredek, ki ga na vsakem polji vidimo na Ogrskem. Kajti, končno, dasiravno upijejo na oni strani, da so nam v teku 28 let podarili nekaj milijard, kakor je rekel Madarasz, mora se vendar priznati, da Ogrji več ali manj od nas žive. Tudi svojih izdelkov in produktov nekaj čez 70% izvažajo v našo državo in ako bi ta polovica sedaj na jedenkrat zaprla mejo proti Ogrski, nastala bi na Ogrskem taka kriza, ki bi gotovo ne bila niti v

interesu Ogrske, niti celokupne države. To vprašanje se ne sme razpravljati s strastjo, posebno ne, kakor to delajo dunajski antisimitje. Razmišljati se mora trezno in bistroumno (Poslanec ekszellenca baron Schwegel: — Abgeordneter Grafenz Freiherr von Schwegel: „Sehr gut!“) in povsodi s prevdarkom, da je naša korist, ako Avstrija tudi za naprej obstoji v tisti moči in veljavi, v kakoršni jo dandanes občudujemo.

Iz teh ozirrov je stranka, katero zastopam, stavila ta predlog, v formalnem oziru pa priporočam, da se nasvet izroči gospodarskemu odseku. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Tavčar predlaga v formalnem oziru, da bi se njegov samostalni predlog izročil upravnemu odseku.

Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka dnevnega reda je:

5. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Franca Povšeta, Karola Kluna in tovarišev gledé carinske pogodbe z Ogersko in gledé Žumberskega in Marijindolskega okraja nekdanje vojaške granice (k prilogi 22).

5. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Franz Povše, Karl Klun und Genossen, betreffend den Zollvertrag mit Ungarn und in Angelegenheit des Sidelsburger- und Marienthaler-Bezirktes der ehemaligen Militärgränze (zur Beilage 22).

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo, da utemeljuje prvi del tega samostalnega predloga.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Predno preidem v utemeljevanje svojega in svojih tovarišev predloga, dovoljeno mi bodi, da na uvodne besede častitega gospoda predgovornika tudi jaz reflektujem. On je omenjal, kaj je njegovo stranko in njega napotilo, da je stavil ta predlog. Tudi jaz želim pojasniti, zakaj se je skorej enaki predlog stavil od naše strani. Da sem jaz stavil ta predlog, v to bil sem primoran kot član kluba, v katerem sem stavil nasvet, da naj

klub sprejme ta predlog, ob enem pa je častiti gospod tovariš, ki bo za menoj utemeljeval drugi del predloga, sprožil misel, da naj bi se dežela potegnila za neko ozemlje, ki historično pripada k njej. Zamudil pa sem priložnost, da predloga nisem stavil takoj v prvi seji, ker je bilo itak še časa staviti ga pozneje. To utemeljevanje, da ni bil naš namen, tekmovati z gospodom predgovornikom, ampak gospode poslance kličem za svedoke in za priče, da se je že v državnem zboru govorilo, naj bi razne stranke stavile enake predloge, in s tem manifestirale, da se ravna za važno državno zadevo in zato bi bilo opravičeno in bi želeli, da bi tudi oni desni klub stavil enak predlog, da bo vlada videla, da je vsem strankam enako resno mar, da se vprašanje obnovitve pogodbe z ogersko reši v blagor Avstrije.

Častiti gospod predgovornik je z dobrimi in živimi besedami dokazal potrebo, da se sedanja pogodba z Ogersko sklene na drugi boljši in pravičnejši podlagi. Jaz se bom postavil na bolj ozko stališče, da opravičujem svoj predlog glede interes kmetijstva, kajti nihče ne more tajiti, da je kmetijski stan v Avstriji tisti, ki pred vsemi drugimi stanovi ceho plačuje, toda če ravno to naglašam, vendar nikdar ne bom pozabil, da kmetijski stan zamore procvitati najbolj, ako procvita industrija in zato je v Avstriji važnega pomena industrija, ki je najboljši odjematelj za poljedelstvo. Če industrija propada, izgubi poljedelstvo najboljšega in naj izdatnejšega odjematelja svojega blaga. Vendar pa naše kmetijstvo v primeri z Ogerskim danes ni tako daleko različno, kakor pred 30 leti, ko se je pogodba z Ogersko sklepala. Ogerska je, kakor je častiti gospod predgovornik dobro povdarjal utemeljuje svoje predlog, v industriji storila velikanski korak naprej. To se kaže tudi v železniškem prometu, ker so Ogri tekom 28 let od 2000 *km* železnic prišli na 12.000 *km*. Toda oni so tudi delovali v poljedelskem oziru in jaz bi le želel, da bi tudi ožja naša domovina, tostranska državna polovica napravila take korake v poljedelstvu, kakor Ogerska. Leta 1868. imela je Ogerska na razpolaganje zemlje za obdelovanje 17.000.000 oralov, leta 1890. pa je bilo izkazanih 21.000.000 oralov. Torej za 4.000.000 oralov puste, neobdelane zemlje je predelala v rodno, oralno zemljo in 4.000.000 oralov oralne zemlje več v primeri 4.000.000 oralov prejšnjih pust, ki so služile le za pašo konjem, je velikanski faktor za produkcijo žita. Ako vzamete gospodje statistiko v pomoč, videli boste, da se je pridelalo leta 1868. na Ogerskem 22.000.000 *Hl* pšenice, leta 1893. pa že 55.000.000 *Hl*, torej več za 33.000.000 *Hl*. Reži se je leta 1868. pridelalo 13.000.000 *Hl*, sedaj ravno toliko. Ovsu pridelalo se je leta 1868. 11.000.000 *Hl*., sedaj 46.000.000 *Hl*., sladorne pese leta 1868. 3 milijone kvintalov, dandanes pa 15 milijonov kvintalov. Ni čuda torej, da so Ogri preplavili s svojim žitom avstrijski trg in s tem direktno vplivali, da so cene žita v naši državi polovici tako grozno morale pasti. Celu v sviloreji storili so onstran Litve v primeri s tostransko polovico velik napredek; to je tembolj čudna prikazen, ker Avstrija razpolaga s primorskim obnebjem, ko ima Dalmacijo, Istro in Goriško, kjer

je od pamtiveka ta industrija, in sedaj pri nas komaj še vemo, da se sploh goji sviloreja. Na Ogerskem se je leta 1683. pridelalo šele 80.000 *kg* kokonov, lani pa že 1.127.600 *kg* kokonov, kar je zares velikanski korak naprej. Ministerstvo pa ima tudi posebnega nadzornika, ki vodi zadeve sviloreje, in votira vsako leto izredno velike podpore v svrhu nasajenja murb.

Gledé žita je že častiti gospod predgovornik navajal, koliko ga Ogerska eksportira. Naj le rečem, da dandanes znaša eksport pšenice 137.000.000 gld. in od tega zneska nič manj kakor 101.000.000 gld. odpade na Avstrijo.

Tudi gledé živinoreje je Ogerska od leta 1868. storila velik korak naprej. Leta 1868. znašal je eksport Ogerske živine komaj 40.000.000 gld., leta 1889. znašal je že 62.000.000 gld., leta 1893. 123.000.000 gld. in predlanskem že 140.000.000 gld., od katerih zopet nad 80% odpade na izvoz v Cisleitanijo.

Istotako je Ogerska velikansko napredovala gledé prešičoreje. Leta 1889. znašal je eksport prešičev iz Ogerske le 20.000.000 gld., leta 1894. pa že 71.000.000 gld. To pa direktno tudi vpliva na cene prešičjega mesa in prešičev sploh v Cisleitaniji.

Tudi gledé kuretine in jajec, katere prodaja gospodinja, da nakupi obleko za otroke, storila je Ogerska lep korak naprej. Leta 1889. znašal je eksport kuretine in jajec šele 5.000.000 gld., leta 1894. uzdignil pa se je izvoz v tej stvari že na 11¹/₂ milijonov.

Katerokoli stroko, ali katerikoli del kmetijstva pogledamo, pri vsakem vidimo, kako ga je Ogerska vlada pospeševala in od tod ta velikanski in res izvrstni napredek. To daje pa naši državni polovici toliko večjo opravičenost, da pri sklepanji nove pogodbe z Ogersko kaže na ta napredek in na to, da je dejanska podlaga za pogodbo sedaj drugačna, kakor leta 1868.

Zelo pomenljivo je tudi, kako Ogerska napreduje v strokah, ki so sicer obrtne, ampak so vendar v nekem konneksu s poljedelstvom. To je pivovarstvo in naprava sladorja. Pivovarstvo, zlasti ako dežela sama prideluje ječmen in hmelj, je lep vir dohodkov in mi vidimo, da se je na Ogerskem leta 1883. pridelalo le 62.000 *Hl* piva, leta 1893. pa že 1.263.000 *Hl*. Naši avstrijski pivovarji pa njihovega lepega in slovečega produkta vedno manj in manj izvažajo v ono državno polovico. Še bolj znamenito je sladorna industrija. Leta 1882. se je pridelalo šele 1³/₄ milijonov kvintalov sladorne pese, leta 1892. pa že 9 milijonov kvintalov in leta 1894. so že izdelali 1.445.000 kvintalov sladorja. Med tem ko je Ogerska leta 1889. — torej 6 let poprej — morala importirati za 5.000.000 gld. sladorja, da je pokrila svoj konsum, mogla je lansko leto eksportirati že 2¹/₂ milijona in pri tem je pokrila domači konsum v veliki večini. Ta napredek Ogerske v sladorni industriji je deloma vplival na to, da gre na Češkem in Moravskem sladorna industrija nazaj in sta te dve deželi prišli v zadrego, ker si morata trg iskati v inozemstvu, med tem, ko sta ga poprej imeli na Ogerskem.

Tudi gledé špiritne industrije je Ogerska zelo napredovala. Leta 1880. izdelali so špirita za 62 milijonov gld., leta 1894. pa že za 105 milijonov gld. in torej ni čuda, če preplavlja naš trg s špiritom, in dela tudi v tem produktu konkurenco v tej državi polovici.

O mlinarski obrti, katero je omenjal gospod predgovornik, ne bom govoril, ker sem govoril o njej obsirno, ko sem lani utemeljeval svoj predlog v tem oziru. Navajam samo nekatere statistične date. Leta 1881. izdelali so vsi ogerski mlini 3,750.000 kvintalov moke, leta 1893. pa že celih 7,000.000 kvintalov. Ni čuda, da tudi s tem blagom konkurirajo z našo državno polovico, kajti od te kvantitete moke izvažajo Ogri, kakor sem že lani pokazal, velik del v tostransko državno polovico.

Ker pa mora nas avstrijske državljane boleti in nas pred vsem opravičuje, da zahtevamz od avstrijske vlade, da bi branila interese avstrijskega kmetijstva, katero menim, da dovolj žrtvuje za težkoče, v katere je zabredel kmetijski stan v stari naši državi, in ako bi prišlo do colnega boja, naj vlada vsaj pazi, da se odpravi krivica, katero trpi naše kmetijstvo. Opozarjam visoko zbornico le na neko stvar. Ko je kmetijski odsek v državnem zboru na predloge, ki so se skozi 20 let ponavljali od raznih strani od leta do leta, o tem razpravljali, da bi se vendar že enkrat znižala cena živinske soli, nastopil je referent dotičnega oddelka za colnine in rekel: „Finančni minister me je poblastil izreči, da se prekinijo vse daljne razprave o tej stvari, ker je naša državna polovica navezana na štipulacije pogodbe in do leta 1897., ko bo treba ponoviti to pogodbo, ni mogoče ničesa storiti“. Tak odgovor se je dobil in šele po velikem trudu in naporu se je bivši minister Steinbach vendar pogodil z ministrom Ogerskim, da je ta privolil v to, da se da 500.000 kvintalov živinske soli na razpolago avstrijski živinoreji. Opustil bom, dalje govoriti o tem, ampak faktum je, da so Ogri naši državni polovici tako popolnoma roke zavezali, da naše ministerstvo še tako vitalnim interesom brez dovoljenja Ogerske vlade ne more ugoditi. Zato naj vlada naša gleda, da si vsaj za bodočnost, za dalnjih 10 let prostejše roke zavaruje.

Enako, kakor z živinsko soljo, s kajnitom, ki ima v sebi kalija in je za poljedelca velike važnosti. Mi v Avstriji imamo od narave, od zemlje velikanske zaloge in bogate zaklade kajnita, pa vprašam Vas, ali ni žalostno, da ga moramo dobivati iz Strassburga, iz Saksonskega, med tem, ko imamo pri nas v Kalosci in Wieliczki velikanske zaklade gnojne soli. Avstrijskim kmetovalcem je na tej gnojni soli silno veliko ležeče. Sedaj nas stane meterski cent čez 3 gld., med tem ko bi jo prav lahko imeli na razpolaganje gotovo za polovico te cene in kdor ve, da našim zemljam najbolj kali manjka, in da bi se našim senožetim in travnikom, ki so deloma opešali in so takorekoč izmolzeni, najbolj oživel s pomočjo kajnita, ta mora, uvažuje važnost tega faktorja za avstrijskega kmetovalca, želeti, da vlada pri obnovi pogodbe pazi, da si ohrani proste roke.

Gospoda moja, kaj naj govorim o drugih stvarih? Vsi gospodje tovariši, osobito iz vrste kmetijskih

posestnikov morajo priznavati, da je dandanes edino še živinoreja, ki osobito na Kranjskem rešuje kmetijski stan popolnega propada. Zaradi tega je za nas silne važnosti, da je eksport naše živine v Nemčijo vedno mogoč in meja odprta, in kolikokrat se zgodi, da je ta meja nam zaprta! Preiskujte, zakaj je meja tolikokrat zaprta, s čemer za nas usahne lep vir dohodkov. V vseh slučajih samo zaradi tega, ker se je na Ogerskem prikazala živinska kuga, (Klici na levi: — *Mufe lutz*: „Res je!“). Vsled tega se meja zapre in cene naše živine padejo včasih tako, da se kmetu živinoreja več ne izplača. Sedaj je ravno prilika, da zahteva naša vlada izvršitev veterinarjih naredeb, katerih Ogrska dosedaj ni tako strogo izvrševala, kakor mi. Gospodje državni poslanci mi bodo potrdili, da prosijo zastopniki iz alpskih dežel, da naj bi se živinorejci ne šikanirali tako. V naši državni polovici glede sanitarnih naredeb strogo postopajo in z vso pravico, to rečem tudi jaz, ker je velika dobrot, da je zagotovljen naš eksport v inozemstvo, ali Ogrska pa tega ne stori vedno.

Omenjam samo zadnjega slučaja v Steinbruchu, ko se je prešičja kuga zanesla v naše kraje. In tako je vedno in vedno ena državna polovica kriva, da gine naš živinski eksport. To so tudi stvari, katere naj vlada naša jemlje v poštev in izposluje, da se bo od ogrske strani strogo izvrševalo, kar se pogodi. Seveda bo morala naša vlada postaviti se pri sklepanji pogodbe na stališče celokupne države in radujem se v tem oziru, da se je tudi častiti gospod predgovornik v tem zmislu izrekel, da je na vsaki način želeti, da Avstrija ostane tako zvezana z Ogrsko, kakor je bila do sedaj. Žalibog, da ni osnovana tako, kakor stara Avstrija, ampak dejanske razmere so take, da se mora upoštevati, da vsaj na zunaj procvita naša stara Avstrija, v drugem oziru pa ne bo tako dalje šlo, da bi naša država doprinašala še za naprej tiste žrtve enake samomoru, kakor dosedaj, in to je edino, kar nas napoti, da zahtevamo od državne vlade, da varuje pri sklepanji pogodbe z Ogrsko kolikor mogoče interes kmetijstva Avstrijskega.

Častiti gospod predgovornik je že omenjal, kako Ogrska enostransko pospešuje svojo industrijo in ravno sladorna obrt, katera je nekdanj v naši državni polovici imela tako sloveče ime, nahaja se vsled tega danes in statu crisis in velika žrtev bo treba od strani naše države, da ne bo začela popolnoma propadati. Član XIII. pogodbe z Ogrsko določuje, da sme ona le take industrije pospeševati, katere v stari Avstrijski državi še niso bile vdomačene, toda sladorna industrija je naša industrija, Češka, Moravska in Šlezija so začele sloveti zaradi te industrije in dandanes vidimo, kako Ogrska pospešuje to industrijo, namesto da bi pospeševala industrije, katerih poprej pri nas še ni bilo. Poglejmo cene zemljišč na Češkem, 1 joh 1000 gld., to je grozna, čudovita cena za nas na Kranjskem in take cene imajo zemljišča na Češkem zato, ker se pridelava sladorna pesa in to se je prej izplačalo. Sedaj pa se je pričela Ogrska konkurenca. Vzlic členu XIII. nagodke z Avstrijo, daje Ogrska vlada glede te industrije grozne olajšave; 15 letna

oprostitev davščine, oprostitve prihodninskega davka, to je velikanska olajšava in ravno tako pospešuje Ogrska vse druge svoje industrije potom oprostitve od kolekorinskih pristojbin itd. in druge vse to v jasnem nasprotstvu z členom XIII. nagodbe z Avstrijo, da pospešuje razvoj tudi tistih industrij, ki so v najožjej zvezi s poljedelstvom Avstrijskim.

Kako napreduje industrija na Ogrskem, kaže ena številka. Vzlic temu, da ima Ogrska svoje premogokepe, vpelje v državo 17 milijonov kvintalov premoga.

O prometnih sredstvih je že častiti gospod predgovornik govoril, meni preostaja jih le omeniti, v kolikor služijo prometna sredstva v prospah kmetijstva. Tukaj, gospoda moja, vidite, ako se oziram na žito in moko, torej na glavne pridelke Ogrske, kako ona pospešuje ta transport. Ako vzamemo tarifni znesek iz Ljubljane v pristanišče v Reko, vidimo, da nam ni mogoče blaga tja pošiljati, ker ne moremo konkurirati z Ogrji glede nizke tarifne svote, ki jo imajo oni. Čudovito je, kako se je Ogrski vladi posrečilo povzdigniti to pristanišče. Silni napredek tega pristanišča je najbolj razviditi iz tega, da je leta 1871. v Reki znašal promet v blagu 1,210.000 kvintalov, danes pa znaša ta promet že 11,159.000 kvintalov in vsled tega pa je toliko manj procvitalo pristanišče Trst, kar je zopet udarec za našo državno polovico. V členu X. nagodbe je navedeno, da se morajo vsi pogoji, naprave in naredbe glede transporta dogovoriti skupno od obeh državnih polovic, ali mi smo vidili, kako se je v teku let Ogrska znala v tem oziru osvoboditi. Avstrijski „Lloyd“ jej že preseda in napravila si je „Adrijo“, ki si išče stališče in središče v Reki, in ravno tako se je Ogrski posrečilo izpodrivati še celo staro podonavsko društvo in sedaj ima lastno podonavsko društvo. Z eno besedo, vsa prometna sredstva si je znala pridobiti, da služijo v eksport njenega blaga.

Naj navajam še tarifne cene za les, ki je še vir dohodkov za nas Kranjce, osobito za veleposestvo, katero ima še nekako zaslombo v gozdih. Ako hočemo mi, ki stojimo kot sosedge pri durih pristanišča Trsta in morja, pošiljati naš les v Trst in od tam naprej po ceni poti morske vožnje, moramo plačevati za eksport tega svojega pridelka neprimerno visoke cene (Poslanec grof Barbo: — Abgeordneter Graf Barbo: „Seider sehr wahr!“). Ogrji so si po državnih železničnih progah do Reke, kjer je itak Ogrska sama gospodarica, pa tudi v Trst od južne železnice znali izposlovati tako neverjetno ugodne tarife, da plačajo za en vagon desk iz najvišje lege Karpat do Trsta 112 gld., ko smo mi Ljubljančani do nekaj let kot najbližji sosedi plačevali po 64 gld. Z eno besedo, ni čuda, da pri takih razmerah naše poljedelstvo hira in trpi in to ne sme za naprej tako biti in jaz se trdno nadjam, da bo vlada pri obnovitvi nagodbe z Ogrsko varovala in ščitila interese poljedelstva, kl sluzi kot podlaga blagostanju avstrijskih narodov (Klici: — Rufe: „Dobro, dobro!“).

Sklepam pa svoj govor z eno značilno številko. V Avstriji znaša trošek za pokritje skupnih potrebščin na glavo 2 gld. 94 kr., v Ogrski le 1 gld. 84 kr.

(Klici: — Rufe: „Čujte, čujte!“). Te dve številki dovolj jasno govore in poleg ozira na spremenjene odnose in na hirajoče naše poljedelstvo, dovolj opravičujejo našo vlado, da zahteva, da se kvota spremeni.

Sklepam svoj govor želeč, da bi se vladi posrečilo varovati interese avstrijske industrije in avstrijskega poljedelstva in tudi doseči primerno in pravično kvoto, kajti: Justitia fundamentum regnorum, v formalnem oziru pa predlagam, da se predlog izroči v posvetovanje in poročanje upravnega odseka.

Deželni glavar:

Samostalni predlog obstoji z dveh oddelkov, katerih prvega je sedaj utemeljil gospod poslanec Povše in gledé katerega predlaga, da se izroči upravnemu odseku v posvetovanje in poročanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo formalnemu predlogu gospoda poslanca Povšeta, da se stvar izroči upravnemu odseku, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj pride na vrsto utemeljevanje družega oddelka.

Gospod poslanec Klun ima besedo.

Poslanec Klun:

Visoki deželni zbor! Gospod predgovornik je utemeljeval gospodarski del našega samostalnega predloga; naj mi bo dovoljeno, nekoliko besed spregovoriti v podporo družega zgodovinskega dela omenjenega predloga, ki zadeva zopetno združenje žumberskega in marindolskega okraja z deželo Kranjsko. Na jugoizhodu naše lepe domovine leži veliko gorovje, Gorjanci imenovano, obsegajoče 4 štirjaške milje, v sredini njegovi na visokem hribu stal je pa starodaven grad, ki je bil nekdan lastnik skorej celega omenjenega kraja in kateremu so bili podložni tammošnji prebivalci, ki dandanes štejejo okoli 11.000 duš.

Ta grad z vsem svojim svetom je spadal že od nekdan k deželi Kranjski, kakor Vam hočem pojasniti z dokazi, kolikor sem jih mogel v tem kratkem času nabrati po raznih virih.

V c. kr. hišnem, dvornem in državnem arhivu na Dunaji se hranijo stara pisma, katera pričajo, da so deželni vladarji Kranjski v lenstvo dajali grad in svet žumberski. Jedno tako pismo je iz l. 1285., in še druga pisma iz 13. stoletja omenjajo, da sta proti koncu 13. stoletja Nikolaj in Gerlah Sichelbergerja, lastnika žumberskega gradu, udanost in pokorščino prisegla koroškemu vojvodi Mainhardu kot vladarju dežele Kranjske, katera mu je bila izročena v zastavščino.

Ko je dežela Kranjska v last prišla vojvodom avstrijskim (l. 1335.), so žumberski gospodje v njih častili svoje deželne vladarje. V nekem pismu z dne 26. junija 1360 vojvoda Rudolfa avstrijskega imenujejo „našega milostljivega gospoda“, in dne 22. aprila l. 1403. prepuščala sta Hans Schönberger in Tomaž Sichelberger rzsodbo o neki pravdi „vi-

sokorodnemu knezu, na še mu milostljivemu gospodu vojvodu Leopoldu, vojvodi avstrijskemu in njegovim svetovalcem.

Ko je koncem 15. stoletja izmrla rodbina Sichelberška, prešla je grajščina kot zastavščina v last deželnim vladarjem kranjskim in že 4. novembra 1501. l. potrjuje Kristof Obernbürger, da mu je kralj Maksimilijan I. v oskrbstvo izročil žumberski grad, „ki leži v kranjski kneževini Njih kralja Veličanstva“.

Leta 1505. je bila grajščina izročena Nikolaju Semaniču, ki se je zato posvetil službi kralja Maksimilijana, in 24. novembra 1526 je potrdil nadvojvoda Ferdinand I. Ivanu Kobašiču, ki je bil grad odkupil od Semaničevih dedov, posestvo žumberskega gradu „ležečega v naši kranjski kneževini“. Leta 1533. posestovala je žumberski grad Kobašičeva udova, katera ga je pa že leto pozneje proti primerni odškodnini v oskrbovanje izročila višjemu poveljniku Štajerske, Koroške in Kranjske Hanzu Püchlerju, ki ga je pa porabil za vse kaj drugega, kakor prejšnji posestniki.

Ko so se namreč Turki po osvojitvi Carigrada čimdalje bolj širili po Evropi in neusmiljeno stiskali in trpinčili kristijane, pobegnili so premnogi Srbi iz svojih rojstnih krajev v deželi turški in so zavetja iskali pri sosednjih krščanskih vladarjih. Ker so bili „uskočili“ pred Turki, imenovali so jih Uskoke. Prvi so bili pribežali že koncem 15. stoletja pod Ogerskim kraljem Matjažem, ki jih je naselil okoli Like, Krbave in Senja ter jim naložil dolžnost, da morajo varovati hrvatske meje proti Turkom.

Ker je bil ogerski kralj Ludovik II. svak avstrijskega nadvojvode in poznejšega kralja Ferdinanda I., naprosil ga je okoli l. 1520., da naj on prevzame obrambo cele hrvatske meje, kar je nadvojvoda tem raje storil, ker je 6 let pozneje, to je l. 1526. po bitki pri Mohaču, kjer je Ludovik II. sam prišel ob življenje, v svojo last dobil omenjene dežele.

Ali Turki niso napadali samo ogerskih in hrvatskih pokrajin, segali so dalje in prijemali tudi naše avstrijske dežele, mej katerimi je zlasti dežela Kranjska največ trpela. Pač so se naši predniki hrabro bojevali zoper Turke in jih dostikrat s krvavimi glavami zapodili nazaj na Turško; ali kralj Ferdinand I. je sprevidel, da se ne bodo mogli dolgo braniti pred silovitimi napadi, ako se tudi na Kranjskem ne osnuje mejna straža, kakoršno so bili ogerski kralji ustanovili v Senji, Liki, Krbavi, Belovaru, Koprivnici itd. Ko je torej l. 1532. in 1533. zopet veliko Uskokov pribežalo čez turško mejo, sklenil je Ferdinand, naseliti jih na Kranjskem, da bi deželo varovali pred turškimi napadi.

Za njih naselitev se mu je zdel okraj žumberski najprimernejši; zato je sam pisal udovi Kobašičevi, da naj mu v ta namen prepusti žumberski grad na Kranjskem. Po dolgotrajnih razpravah se je udova udala in grad izročila gori imenovanemu Püchlerju, ki si je prizadeval kolikor mogoče ustreči volji Ferdinandovi. Izprosil si je od vicedoma Kranjskega denarne in druge potrebne pomoči ter se podal v Žumberk, kjer je del tamošnjega sveta odkazal Uskokom, zavezaje jih v imenu kra-

ljevem, da morajo čuvati meje in biti zmerom pripravljani na boj. Kot vrhovni poveljnik jim je bil on sam imenovan od kralja, ki je dal Uskokom že v prihodnjem l. 1535. žumberski svet v dedno lenstvo in jih ob jednem za 20 let oprostil desetine, davkov in tlake.

Po preteku prvih 20 let plačevali so samo po 1 gld. štibre od peči in sicer vicedomu v Ljubljani, kar je nov dokaz, da je žumberski grad in svet spadal k deželi Kranjski.

L. 1544. dal je kralj s pismom z dne 12. julija Uskokom nove pravice, po katerih so bili oproščeni mitnine, carine in tridesetine od vseh za živež potrebnih reči. Te pravice so jim potrdili tudi poznejši vladarji dežele Kranjske. Ferdinand II. v Gradcu s pismom z dne 10. aprila 1611 in z dne 20. septembra l. 1627. Ferdinand III., cesar Leopold I. s pismom danim na Dunaji dne 28. oktobra l. 1662. in Karl VI. s pismom z dne 22. februarja l. 1716.

Pa Uskoki so tudi v poznejših letih prihajali na Kranjsko, kjer so jim v žumberskem okraji odkazovali stanovišča. Ker je bilo pa tam poleg Uskokov še veliko domačih kmetov, podložnikov žumberske grajščine, odkupili so vsled želje Ferdinandove, izražene v pismu z dne 7. marca 1547, od Püchlerjeve udove Mehovsko grajščino, ki je mejila na Žumberski svet, ter so pripravili žumberske kmete, da so se preselili tje, prepustivši prejšnja posestva Uskokom, da so poslednji kolikor mogoče skupaj živeli in se ob nevarnosti tem hitreje zbirali. Prav iz tega uzroka zamenjali so bili nekaj sveta tudi od Kostanjevskega in Pleterškega samostana, ter so z Žumberkom združili stari Preseški grad, ki je stal, kakor piše Valvazor, na Gorijancih na hribu, pod katerim Kupčina izvira, katera se pod Žumberkom razliva v Brigano“. Tudi ta grad je stal na zemlji Kranjski, kakor spričuje naš slavnoznan Valvazor.

Pa tudi okoli Metlike so se bili nekateri Uskoki naselili in ob Kolpi med Vinico in Podbrezjem, zlasti pa med Adlešicami in Preloko v tako imenovanem Marindolu, ki ga Valvazor našteva med imenitnejšimi vasmii dežele Kranjske.

Ker so se pa Uskoki ali Vlahi, kakor jih tudi imenujejo, naselili v Žumberskem okraji in Marindolu, ta okraja vsled tega nista nehala biti zemlja Kranjska, kar potrjuje kralj Ferdinand I. sam, ki je bil prošnji dveh Uskokov za podelitev nekaterih posestev v žumberskem okraji poslal vicedomu v Ljubljano, da o njiji izreče svoje mnenje. Tudi pozneje so se take prošnje zmirom predlagale deželnim stanovom Kranjskim, in še l. 1743. so bili za svet vprašani deželni stavovi Kranjski, ko je prvi polkovnik slunskega polka grof Petazzi prosil, da naj se mu v lenstvo da grajščina žumberska.

In ko je bilo treba leta 1540. po smrti Püchlerjevi Uskokom dati novega kapitana ali poveljnika, predlagali so deželni stavovi Kranjski kralju Ferdinandu I., da bi bil za to važno službo najspodobnejši Jernej iz Raven, ki naj bi stanoval v žumberskem gradu, katerega bi bilo v ta namen odkupiti od Püchlerjeve udove. In to pravico, da so

kralju nasvetovali osebe, ki naj se imenujejo za žumberske glavarje, zvrševali so deželni stanovi Kranjski do leta 1690.

Prav jasno se je pokazal vpliv deželnih stanov Kranjskih pri imenovanju žumberskih poveljnikov l. 1592., ko se je bila raznesla vest, da je nadvojvoda Ernest za višjega poveljnika žumberskih Uskokov imenoval grofa Petra Erdödy-a.

Deželni stanovi Kranjski poročali so vsled tega dvornemu vojnemu svetu v Gradcu, kako važno je, da se to mesto izroči zanesljivemu domačinu, ker leži žumbersko glavarstvo v deželi Kranjski in je pod sodstvom deželnega glavarja Kranjskega. In ko je nadvojvoda potrjeval, da je res omenjenega grofa Erdödy-a imenoval za žumberskega višjega načelnika, ter s pismom z dne 24. januarja l. 1592. poročal, da pri tem imenovanju ostane, ugovarjali so Kranjski stanovi, rekši, da so bili Uskoki ves čas odvisni od knježevine Kranjske, in da so v vseh stiskah pri njej našli tudi največjo in najboljšo pomoč.

Celo gori imenovani grof Peter Erdödy, proti kateremu so se tolikanj protivili deželni stanovi Kranjski, moral jim je priznavati, da so Uskoki, naseljeni na Kranjskem.

In ko se je stanovni odbor Kranjski dne 17. januarja l. 1593. pri nadvojvodu Ernestu potezal za podaljšanje Uskokom podeljenih pravic, zahteval je nadvojvoda s pismom z dne 28. marca l. 1593., da naj prej o tem deželni zbor Kranjski izreče svoje mnenje.

Pa tudi pozneje, ko se je mejna straža vsekozi vojaško organizovala, ostal je žumberski okraj del dežele Kranjske, dasi je imel z mejnimi kraji hrvatskimi skupnega poveljnika. In ko so ga l. 1550. Hrvatje zase zahtevali, so se stanovi dežele Kranjske tej zahlevi z vso odločnostjo protivili.

Tudi poznejša uradna pisma potrjujejo, da je Žumberg zmerom spadal k deželi Kranjski.

Dne 2. septembra l. 1594. potrjeval je nadvojvoda Maksimilijan kot varh mladoletnega nadvojvoda Ferdinanda, poznejšega cesarja Ferdinanda II., pravice Uskokov, „ki žive v Žumberku in okolici njegovi v knježevini Kranjski“, kakor stoji v dotičnem pismu. Dne 10. aprila l. 1611. potrjeval je te pravice imenovani nadvojvoda Ferdinand sam kot vladar in „vladajoči knez na Kranjskem“.

Dne 26. novembra l. 1651. poslal je cesar Ferdinand III. grofu Petru Zrinski kot poveljniku na Kranjskem in na Hrvaškem živečih Uskokov pismo, v katerem mu kot gospod in vladajoči knez dežele Kranjske veleva, da mora biti poslušen in pokoren deželnemu glavarju Kranjskemu. In prav jednako povelje je bil dal cesar Leopold I. dne 27. maja leta 1665. grofu Janezu Ernestu Paradeiser-ju, ki je bil tedaj poveljnik v Žumberku in Slunu.

Jednako naš slavni zgodovinar Valvazor, ki je prav v istem času živel, v svojih spisih zmerom povdarja, da Žumberk spada k deželi Kranjski. Govorec o gori imenovanem Paradeiserji, ki je bil o njegovem času žumberski in Slunski poveljnik, z imenom imenuje tudi tedanjega poročnika in dva

podčastnika, ter pristavlja, da vse te s poveljnikom vred plačujejo stanovi Koroški. „Drugih 12 masolov in vodjev in 12 podčastnikov pa plačujejo stanovi Kranjski; kar je pa vojakov v Žumberskem višjem kapitanatu, piše Valvazor dalje, ne dobivajo prav nobene plače, ker so vsi ti na Kranjskem živeči Uskoki oproščeni vseh davkov in priklad, ki jih morajo drugi v Kranjski vojvodini živeči podložniki in kmetje plačevati. Zato pa morajo vse straže in vojaško službo opravljati v tem, pa tudi v slunskem okraji. K temu kapitanatu spada pa tudi še več drugih na Kranjskem ležečih vasi, v katerih Uskoki prebivajo, namreč Podbrežje, Črnomelj, Metlika, Vinica itd.“

Pa tudi gosposke same smatrale so žumberski okraj zmirom kot del dežele Kranjske. Leta 1714. bil je žumberski grad hudo poškodovan po ognji in potresu. Tedanji poveljnik baron Posarelli se je radi poprave obrnil do notranje-avstrijskih stanov, ker je bil grad notranje-avstrijsko kameralno posestvo, in dvorna kamera je zaračunila dotične troške vicedomatu kranjskemu.

In ko je bila moč Turkov v začetku 18. stoletja zdrobljena, pisala je notranje-avstrijska dvorna kamora dvornemu vojnemu svetu, „da naj se bivša v deželi Kranjski ležeča kameralna graščina v Žumberku, ki so jo bili v graničarske namene izročili tedaj, ko je sila turška tako pretela notranje-avstrijskim deželam, da je bilo treba prav notri na Kranjsko potegniti meje, zopet nazaj da in vtelesi kamori, ker so se razmere bistveno spremenile in se ni več bati, da bi Turki zopet prihrumeli na Kranjsko“. Ali vojni svet se ni zmenil za to zahtevo in Žumberk je ostal še dalje del vojaške granice.

V 18. stoletju dobila je vojaška granica novo organizacijo, ali gledé dejanske pristojnosti žumberskega okraja k deželi Kranjski se ni ničesa spremenilo, kar potrjuje organizator vojaške granice, vojvoda Sachsen-Hildburghausen sam v nekem poročilu „o notranjih razmerah in ustavi karlovskega generalata“ z dne 7. marca 1737, v katerem v 52. prilogi gledé Žumberka poroča, „da je grad na gori blizo meje med deželo Kranjsko in Hrvaško“. „Višje in niže oblastvo“, pravi, „spada notranje-avstrijski vladni dvorni kamori; v vojaških pregreških — in delictis militaribus — pa morajo zmirom podložni biti sodstvu gospoda generalnega poveljnika.“

Leta 1746. je dobila vojaška granica strogo vojaško upravo; civilnim oblastnijam prepuščalo se je prav malo vpliva, ali nad tem tudi zdaj nihče ni dvomil, da žumberski okraj spada k deželi Kranjski in da leži na zemlji Kranjski, kar zopet potrjujejo razni dogodki in razna uradna pisma.

Leta 1755. so se puntali varaždinski graničarji. Notranje-avstrijski gubernij je hotel zvedeti, kak veter piha med Uskoki na Kranjskem ter je naročil okrožnemu častniku na Dolenjskem, da naj mu o tem poroča. Ta je to storil ter svoje poročilo poslal zastopstvu dežele Kranjske, ki je o tem sporočalo generalu v Karlovcu. V dotičnem dopisu z dne 26. marca l. 1755. med drugim stoji opazka, da je žumberski Vlah Teodor Susić, stanujoč v Marindolu v

deželi Kranjski in službujoč kot prostak pod stotnikom Erhardom, to in to rekel, oziroma žugal.

Pa tudi ogerska vlada sama in višje vojaške oblasti potrjujejo, da je Žumberk del dežele Kranjske.

L. 1779. je bilo treba plačati odkupnino za troje vojaških lenstev v žumberskem okraji. Ko je pa šlo zato, kdo naj plača odkupnino v znesku 37.480 gld. 15 kr., in se je povdarjalo, da bi to morala plačati dežela ogerska, ker leži karlovški generalat na ogerski zemlji, ogerska najvišja upravna oblast o tem ni hotela nič vedeti, ter je s pismom z dne 23. junija l. 1780. cesarici Mariji Tereziji poročala, da Ogerska do žumberskega okraja nima nobene provincijalne ali kameralne pravice, ker celi ta okraj že od začetka spada k deželi Kranjski, od katere je bil le pridejan Karlovškemu generalatu.

Ravno tako je tudi dvorna kancelija sedmograjska najprej 23. avgusta l. 1782. in pozneje zopet 12. decembra l. 1785. v tej zadevi zagotavljala dvornemu vojnemu svetu, da Ogerska nima nobenega uzroka, plačati omenjenega zneska, ker je bil žumberski okraj že od začetka del dežele Kranjske.

V enakem smislu se je bil o tej zadevi dne 14. aprila l. 1784. izjavil višji vojni svet in odkupnina se je vsled tega izplačala iz splošnje dolžne blagajnice.

Proti l. 1790. pričel se je neki prepir zaradi mej med Slunskim polkom, h kateremu je spadal žumberski okraj, in mej Rupreško grajščino, ki je stopila na mesto nekdanje Mehovske grajščine. — Mislilo se je, da gre pri tem prepiru tudi za mejo mej deželo Kranjsko in Hrvatsko. Ali deželni stanovi kranjski so s pismom z dne 11. aprila l. 1793., Ljubljanski gubernij pa z odlokom z dne 10. januarija l. 1801. odločno odgovarjali, da o tem niti govora ne more biti, ker spada celi žumberski okraj k deželi Kranjski, da torej meja mej deželo Kranjsko in Hrvatsko ne leži takraj, ampak onkraj Žumberka.

In prav v enakem smislu bil je nekoliko prej poravnani prepir zaradi meje med Marindolom in podbreško grajščino, kakor je razvidno iz nekega poročila ljubljanskega gubernija do kresijskega urada novomeškega z dne 13. novembra l. 1799. št. 6536.

V istem času nastali so bili pa še neki drugi prepiri radi mej med deželo Kranjsko in Hrvatsko, oziroma Ogersko. Ker so se bile pa vsled francoske prekucije unele jako hude vojske, mirovala je ta reč do l. 1828. Tedaj pa je ogerska višja deželna pogodba imenovala štiri komisije, ki so imele uravnati ogerske meje proti Moravski, Galiciji, Štajerski in Kranjski.

Pooblaščenci dežele Kranjske zagovarjali so pravice dežele naše do Žumberka in Marindola, sklicevaje se na to, da oba ta okraja ležita v kresiji novomeški, in pa na razsodbo c. kr. dvornega vojnega sveta, ki je nedolgo prej s pismom z dne 2. februarja l. 1827. gledé prepira zaradi meje med slunskim polkom in Rupreškim gradom skupni dvorni kanceliji poročal, „da se deželna meja brez ovir prav lahko uravna, ker celi žumberski okraj spada k deželi Kranjski

in se od dvornega vojnega sveta temu nikdar ni oporekalo“.

Ko so se čez nekaj let po nekolikem prestanku dotične razprave zopet pričele, hotela je dvorna kancelija ogerska zvedeti, kak pomen prav za prav imajo gori omenjene besede c. kr. dvornega vojnega sveta. Vsled tega je vojni svet reč še natančneje preiskoval ter s pismom z dne 10. marca l. 1839. skupni dvorni kanceliji poročal, da so pri novi organizaciji vojaške granice, po spričevanju vseh pisem, zemljevidov in načrtov, žumberski okraj smatrali kot celotni del dežele Kranjske, dasiravno je bil že tedaj vojaško organizovan, in da je tudi kraljeva dvorna kancelija ogerska sama že večkrat izjavljala, da od dežele Kranjske Karlovški vojni granici priključeni žumberski okraj ne spada k deželi ogerski.

Po tem pojasnilu pisala je skupna dvorna kancelija dne 30. marca 1839. dvorni kanceliji ogerski, da ni nobenega uzroka gledé uravnave deželnih mej v žumberskem okraji drugače postopati, kakor je v enakih mejnih prepirih dozdej postopala artikularna komisija.

Ogerska dvorna kancelija se je v svojem odgovoru z dne 18. aprila 1839. pridružila tem nazorom, ter je s tem zopet priznavala, da žumberski okraj spada k deželi Kranjski.

To potrjujejo pa tudi zemljevidi prejšnjih časov. Tak zemljevid nahajamo v Valvazorjevi knjigi „Ehre des Herzogthumes Krain“, katero je spisoval l. 1686; meje dežele Kranjske se po tem zemljevidu vlečejo ob Kolpi onkraj Metlike ob Kamnici čez Gorjance in potem od Kupčine poleg Perigane tako, da Marindol in ves žumberski okraj pripadata k deželi Kranjski. Prav jednake meje nahajamo v karti iz l. 1574. in v Florijančičevi karti, ki je bila natisnjena l. 1744., kakor tudi v novejših zemljevidih na svetlo danih l. 1810 in l. 1812. In še l. 1838 je glavni kvartirmeister poročal vojnemu svetu, da po uspehu najnovejšega merjenja žumberski okraj brez dvombe spada k deželi Kranjski.

Tako torej vse priča, da sta žumberski okraj in Marindol dela dežele Kranjske, stara pisma deželnih vladarjev, deželnih in državnih civilnih, kakor tudi vojaških oblastev, starejši in novejši zemljevidi in celo Mažari sami, katerih pa vse to ni zadrževalo, da l. 1846., ko so se pričele nove razprave radi uravnave mej med deželo Kranjsko in Hrvatsko —, niso le zopetno zahtevali žumberskega okraja, ampak da so hoteli imeti tudi še Metliko. Menda so si mislili, da morajo široko ziniti, ako hočejo vsaj mrvico ujeti. Naposled so namreč velikodušno popustili tirjatev gledé Metlike in po načelniku dotične komisije, škofu Havliku, poznejšemu zagrebškemu kardinalu, predlagali, da naj ostane vse pri starem, Metlika pri Kranjskem, Žumberk in Marindol pa pri Hrvatski oziroma Ogerski deželi.

Toda pooblaščenci deželni stanov Kranjskih so odločno oporekali temu predlogu in stanovski odbor kakor tudi kamorna prokuratura

sta se pridružila temu oporekanju. In prav v jednakem smislu sklenil je deželni zbor Kranjski dne 13. septembra l. 1847., ponavljati pravico dežele Kranjske do žumberskega okraja, ako se gledé vojaške granice kdaj kaj spremeni, ker je združenje žumberskega okraja z deželo Kranjsko le tedaj mogoče, ako se vojaška granica kdaj razpusti.

Ker so se dotični zapisniki v viharnem letu 1848. menda zgubili, ali kali, zaukazalo je ministerstvo z dopisom z dne 11. julija l. 1858. deželni vladi Kranjski, da naj v definitivno rešitev mejnih preprirov med deželo Kranjsko in Hrvatsko komisijonalno pregleda dotične kraje in dožene v to potrebne razprave. Ta komisijonalna razprava se je vršila od 15. do 20. oktobra l. 1860. Toda prejšnji stanovni odbor, ki je imel o tej obravnavi izrekati svoje mnenje, opustil je to reč in jo prepustil razsodbi deželnega zbora Kranjskega. Vsled tega bila je ta zadeva po ministerskem ukazu z dné 27. aprila l. 1861., št. 6613. od deželne vlade Kranjske dne 7. junija 1861. pod št. 843. izročena deželnemu odboru, ki jo je l. 1863. v razsodbo predložil deželnemu zboru. Po temeljitem poročanju deželno-odborskega poročevalca, sedanjega ravnatelja Kranjske hranilnice gospoda dr. Suppana, bil je dne 4. marca l. 1863. v 21. seji brez ugovora sprejet predlog deželnega odbora, ki priporoča, držati se tiste meje med deželo Kranjsko in vojaško granico, katero so Kranjski pooblaščenci že prej zahtevali, ter prositi vlado, da naj to mejo definitivno določi. V dotičnem poročilu deželnega odbora stojé zlate besede, da čast vsakateré dežele tirja, varovati deželne meje in odbijati neopravičeno vtikanje sosedov.

Toda vlada gori omenjenemu sklepu deželnega zbora Kranjskega ni ugodila, ampak je z razsodbo z dné 6. septembra 1865., št. 4112., prav dala Hrvatom. Deželni zbor Kranjski je to l. 1866. sicer na znanje vzel, toda z izrečnim pridržkom, da se ima meja urediti po zahtevi dežele Kranjske, ako pride kdaj do tega, da se razpusti vojaška granica.

To se je zgodilo z Najvišjim sklepom z dne 19. avgusta l. 1869. in ravno dva meseca pozneje, to je 19. oktobra istega leta staval je bil deželni poslanec vitez Savinšek v deželnem zboru Kranjskem predlog, da naj se izvrše teritorijalne pravice dežele Kranjske do žumberskega okraja. Deželni zbor tega samostalnega predloga sicer meritorno ni bil rešil, vsekundno pa je deželni odbor ta predlog naznanil vladi proseč jo, da naj uravna mejo med deželo Kranjsko in Hrvatsko pri Metliki. Ko se je vojaška granica razvojaščila in so se razni deli njeni pridružili posameznim deželam, nastalo je vprašanje, kam naj pripada žumberski okraj? Naša vlada ga je zahtevala za deželo Kranjsko, ogerska pa za deželo Hrvatsko. Naposled sta si vladi porazumeli, da naj reč ostane še „in suspenso“.

Leta 1881. prišlo je pa to vprašanje zopet na dnevni red, ko je bilo treba vsled opustitve vojaške granice nove pogodbe med našo in ogersko vlado zaradi doneskov k skupnim troškom. Naša vlada bi bila reč rada do konca dognala ter je ogerski vladi

dne 26. aprila 1881. izročila spomenico, v kateri temeljito dokazuje, da je žumberski okraj vedno spadal k deželi Kranjski, s katero ga je treba torej po razrešitvi vojaške granice zopet združiti. Dotična spomenica je bila leta 1881. predložena našemu deželnemu zboru in jo gospodje poslanci najdejo v stenografičnem zapisniku deželnega zbora Kranjskega v 21. zvezku.

Ogerska vlada je s pismom z dné 4. julija leta 1881., št. 2265., na to spomenico odgovarjala, da načelno priznava pravico dežele Kranjske do Žumberka in Marindola, da se pa mora ta zadeva prej po ustavnem potu rešiti v državnem zboru avstrijskem in ogerskem, predno pride do njene zvršitve.

V soglasji s temi nazori bilo je v c. in kr. odredbi z dne 15. julija leta 1881. gledé združenja hrvatsko-slavonske granice z deželo hrvatsko in slavonsko določeno, da podeželjenje žumberskega okraja in Marindola, ker meje še niso uravnane, ostaja toliko časa in suspenso, da bo reč ustavnim potem rešena.

Ob enem pa se je uprava teh dveh okrajev začasno izročila hrvatskemu banu.

Toda mažarska vlada je že takrat pokazala, da je ni volja, Žumberka izpustiti iz svojih rok, ter je s pismom z dne 7. avgusta l. 1881., št. 2565. M. E., naši vladi odgovarjala, da se pri rešitvi tega vprašanja ne sme ozirati le na pravno stran, ampak tudi na to, kar je sploh prav in primerno. V tem oziru pa po njeni misli vse govori za to, da naj Žumberk in Marindol ostaneta pri Hrvatskem; ker

1. že več stoletij je ta okraj ločen od Kranjske in združen z Granico; ljudje so odtujeni domači deželi in tako stopljeni z graničarji, da se ž njimi čutijo jeden in isti narod;

2. tudi s Kranjsko nimajo skorej nobene ali le prav malenkostne dotike, ker je svet samo proti Hrvatski odprt čez Jasko in proti Zagrebu;

3. združeni so s hrvatskimi občinami in poznajo sploh le hrvatsko upravo ter bi se avstrijske težko privadili;

4. pri njih velja še družinska vkupnost, katere v Avstriji ne poznajo;

5. imajo hrvatske šole, hrvatske duhovne, rimski katoličani svojega škofa v Zagrebu, grški katoliki pa v Križevcu. Torej bi bilo prav in pravično, pustiti jih pri Hrvatski.

In da bi mažarska vlada to tem laglje dosegla, izkazala je z nekimi davčnimi predpisi, da se ta okraj s svojimi davki ne vzdržuje, ampak da je treba za razne potrebščine še vsako leto dodajati okroglih 3.600 gld.

Tega seveda ni v poštev jemala, da je tam čez 6600 oralov eraričnih gozdov, iz katerih mažarska vlada že od nekdanj prodaja les, dasiravno je lastninsko vprašanje ostalo še in suspenso, in iz katerih gotovo toliko dobička dobiva, da je gori omenjenih 3600 gld. v obilni meri pokritih.

Naša vlada je z dopisom z dne 16. septembra l. 1881. št. 4368. vso to zadevo izročila deželnemu zboru kranjskemu z naročilom, da naj jo pretresa in vladi sporoča svoje mnenje.

Deželni zbor je to reč temeljito preiskoval in dne 21. oktobra l. 1881. po obsirni razpravi z večino sprejel predlog upravnega odseka, ki naj ga smem z dovolitvijo gospoda deželnega glavarja citati iz stenografičnega zapisnika, in ki se glasi:

(bere: — liest:)

Der Landtag des Herzogthums Krain nimmt die in der Regierungsvorlage vom 25. September 1881., Z. 1628. betreffend die zukünftige Stellung des Sichelburger Districtes und der Gemeinde Marienthal, enthaltene Mittheilung, daß das k. k. Ministerium der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder in dem Sinne des Reichsgesetzes vom 8. Juni 1871. N. G. B. Nr. 49, die Ansprüche des Landes Krain auf das besagte Gebiet bei dem königlich ungarischen Ministerium auf Grund der in dem der Regierungsvorlage beige-schlossenen Memoriale enthaltenen Urkunden und Belege zur Anerkennung gebracht, so wie von der königlich ungarischen Regierung in ihrer Note vom 4. Juli 1881, Z. 2265, abgegebene Erklärung, daß sie die erhobenen Ansprüche Krains auf die Zugehörigkeit des Districtes Sichelburg und der Gemeinde Marienthal im Principe anerkenne, zur befriedigenden Kenntniß; dagegen ist der Landtag nicht in der Lage, dem von der königlich ungarischen Regierung in ihrer besagten Note gestellten Ansuchen, daß das Sichelburg-Marienthaler Territorium aus Opportunitäts- und administrativen Rücksichten in seinem bisherigen Verbande mit Kroatien belassen werde, zuzustimmen.

In Erwägung, daß das Land Krain im Verlaufe der Zeiten ohne Zustimmung seiner Landesvertretung in seinem ehemaligen territorialen Umfange mannigfache Einschränkungen erfahren mußte, weshalb nur auf die Lostrennung des Fiumaner Territoriums von Krain hingewiesen wird;

in Erwägung, daß bei dem mit dem Gesetze vom 8. Juni 1871 zustande gekommenen Übereinkommen mit Ungarn infolge des Überganges eines Theiles der Militärgrenze aus der Militär- in die Zivilverwaltung von der Entschädigung Krains und der innerösterreichischen Länder bezüglich der von ihnen gemachten Investitionen in den zu den einstigen Meergrenzen gehörigen Festungen der spätern Militärgrenzdistricte ganz abgesehen wurde;

in Erwägung, daß für die territoriale Abgrenzung Krains, beziehungsweise dieser Reichshälfte gegen Ungarn, beziehungsweise Kroatien, zum Theile der Lauf des Kulpaflusses, und weiterhin das natürliche Bollwerk, das Istokengebirge mitsammt den Abhängen des Sichelburger Territoriums, von unbestrittener Bedeutung sind;

in weiteren Erwägung, daß die Verkehrsbeziehungen der Enclave Marienthal und des Sichelburger Districtes zu Krain sehr lebhaft sind und der Grundbesitz der genannten Territorialen auf krainischem Gebiete ein bedeutender ist, womit die Homogenität der beiderseitigen Interessen constatirt und eine sichere Grundlage für die vollige Einbeziehung der genannten Districte nach Krain geboten ist;

in schließlicher Erwägung, daß für die geregelte Administration des Gebietsumfanges der k. k. Bezirkshauptmannschaft Tschernembl sowohl beim Bestande der

Marienthaler Enclave als der mannigfach ausbuchenden Grenze längs des Müttlinger Gerichtsbezirkes vielseitige Schwierigkeiten und Unzukömmlichkeiten sich ergeben — findet der Landtag im Landes- als auch im Reichsinteresse — bei den durch das Reichsgesetz vom 8. Juni 1871, N. G. B. Nr. 49 anerkannten Ansprüchen Krains auf den Sichelburger District und die Gemeinde Marienthal in vollem Umfange der einstigen Zugehörigkeit derselben zu Krain zu verharren.

Es wird daher die k. k. Regierung ersucht, in diesem Sinne die Verhandlungen mit dem königl. ungarischen Ministerium mit Benützung der im Berichte niedergelegten Andeutungen zu Ende zu führen und im nächsten Reichsrathe die bezüglichen Regierungsvorlagen einzubringen:

1.) Betreffs Reincorporirung der Gemeinde Marienthal zu Krain, beziehungsweise zum Gebiete der k. k. Bezirkshauptmannschaft Tschernembl;

2.) bezüglich der Reincorporirung des Sichelburger Districtes zu Krain und dessen entsprechender Abgrenzung gegen Kroatien.

Auch werde die k. k. Regierung ersucht, die an selbe gelangte Note des königl. ungarischen Ministeriums vom 4. Juli 1881, Z. 2265, betreffend die im Principe anerkannte Zugehörigkeit des Sichelburger-Marienthaler Territoriums zu Krain — entweder im Originale oder in beglaubigter Abschrift zur Hinterlegung im Landesarchive dem Landesauschusse mitzutheilen.

V tem predlogu so ob kratkem zavrjnjeni vsi ugovori mažarske vlade ter ob jednem naštetih vsi razlogi, ki pričajo za združenje Žumberka in Marindola z deželno Kranjsko, zato mi o vsem tem ni treba še posebej govoriti.

Manjšina upravnega odseka nasvetovala je bila posebne predloge, ki se glasé: (bere: — liest:)

1.) izreka kranjski deželni zbor svojo pripravnost, da v vsem obsegu nekdanje pripadnosti žumberškega okraja h kranjske deželi ne ostaja pri svojih po državnem zakonu z dne 8. junija 1871., drž. zak. št. 49 priznanih pravicah;

2.) prosi se c. kr. vlada, da nastavi in izvrši dogovore s kraljevo vlado ogersko in potem v državnem zboru da vložiti dotične predloge

a) o regulaciji meje med Kranjsko deželno in žumberškim okrajem in

b) o reinkorporaciji v Kranjsko deželno onih delov žumberškega okraja, kateri bodo po prihodnjem ogledu spoznani, da so potrebni v regulaciji ali arondiranju Kranjske dežele.“

Razun tega je bila odsekova manjšina še predlagala, da se za razvojničenje vojnokrajnega okraja Žumberka in Marindola na stopnice prestola Njegovega Veličanstva našega presvetlega cesarja po gosposdu deželnem glavarju položi najponižnejša zahvala deželnega zbora kranjskega.

V pojasnilo tega predloga in te odjenljivosti narodne stranke, ki je bila tedaj v deželnem zboru Kranjskem v manjšini, je treba vedeti, da smo že takrat iskreno hrepeneli po dolenski železnici ter bili pripravljani v dosego njeno marsikaj zrtovati. Ker se je torej sploh širila trditev, da Mažari odločno nasprotujejo tej železnici, mislila je narodna stranka, da bo odpravila njihovi upor proti do-

lenjski železnici, ako jim prepusti Žumberški okraj. Od tod torej prihaja, da so bili tedanji predlogi narodne manjšine tako mehki in popustljivi, kar se je v dotični razpravi od raznih govornikov tudi naravnost povdarjalo.

Zdaj so se razmere bistveno spremenile; zdaj imamo brez Mažarov dolensko železnico, in ako Bog da in sreča junaška, dobimo brez njih prej ali pozneje tudi belokranjsko železnico. Pa tudi zveza teh železnic s Karlovcem se bo takoj napravila, ko bo dovršena zveza bosenskih železnic s Solunom in bodo izdelane dalmatinske železnice. Mažarska se zvezi naših železnic s Karlovcem ne bo več upirala; ona bi jo raje imela danes, kakor jutri, dobro vedoč, da bi to neizmerno koristilo Reki. Z ozirom na vse to je torej prav, da leta 1881. niso obveljali predlogi narodne manjšine deželnega zbora kranjskega.

Odtlej je preteklo že 14 let, ali žumberška zadeva se niti za las ni pomaknila naprej, ampak, skorej bi rekel, pomaknila se je celo nazaj. Pač ste si naša in mažarska vlada pogajali med seboj in se pogajate vsled ponovitve avstrijsko-ogerske pogodbe tudi zdaj, ali mažarska vlada stavlja se zdaj na vse drugačno, nam veliko neugodnejše stališče, kakor nekdanj. Prej je vsaj načelno priznavala, da Žumberk spada k deželi Kranjski, in je le zaradi tega priporočala, naj ostane pri Hrvatski, ker se to zaradi velikeletne zveze z njo spodobi. Zdaj pa naši deželi kar naravnost odreka pravico do žumberškega okraja, češ, „da nemški besedi Sichelberg in Sichelburg ne pomenjate jedne in iste reči, da je bil Sichelburg neka vas v hrvatski vojaški granici brez gosposčine, Sichelberg pa grad z veliko gosposčino na Kranjskem in sedež glavarstva. „Kranjska“, pravijo Mažari dalje, „je sicer res imela svoj lasten vojaški okraj, ki se je sestavljal iz naselbin Uskokov, katere so bile vojaško urejene in podrejene v žumberški grajščini osnovanemu glavarstvu. Ali ta okraj,“ pravijo, „je že zdavnej združen z deželo Kranjsko. Mažarska komisija se je celo domišljevala, da more pozkazati kraj, kjer je pravi kranjski grad Žumberk stal.“

Ali tega ne potrebujemo; mi sami dobro vemo, kje je žumberški grad stal in Valvazor ima v četrtem zvezku XII. knjigi na strani 74. celó podobo tega gradu. Po slovenski se je ta grad tudi v prejšnjih časih zmirom imenoval Žumberk, Uskoki mu pravijo Žumberak, nemški pa Sichelberg ali Sichelburg. Toda iz listin preteklega stoletja, ki se deloma hranijo v našem deželnem muzeji, je razvidno, da Sichelberg in Sichelburg pomenjata jedno in isto posestvo na Kranjskem, kjer so se bili naselili Uskoki, ki pa radi tega ni nehal biti del dežele Kranjske. In če Mažari govoré o bivši vasi Sichelburg v hrvatski vojni granici, tudi to menda ne bo nič drugega, kakor bivša fara Sichelberg, katera je bila podrejena oglejski škofiji in ki je tudi stala na Kranjskem, ne pa v hrvatski vojaški granici. Meni se celo dozdeva, da vasi Sichelberg ali Sichelburg sploh ni bilo, ker bi morali sicer vprašati, kam je ta vas najedenkrat zginila, ker je zdaj več ni. Ime fare Sichelberg ali Sichelburg je namreč obsegalo vse tam ležeče vasi, ne da bi se bilo kateri

vasi tako reklo. Tako imamo na primer tudi zdaj faro Dobropolje, toda vasi Dobropolje ni nobene, ampak kjer cerkev stoji, se imenuje Videm; ime Dobropolje pa obsega vso tamošnjo okolico. Jednako imamo faro in občino Loški Potok, vasi Loški Potok pa ni nobene, ampak to ime obsega vse kraje, kar jih je v celi tamošnji okolici.

In če Mažari trdijo, da je dežela Kranjska imela svojo vojaško granico, ki je pa že zdavnej zopet združena z njo, naj povedó, kateri kraji so spadali k tej kranjski vojaški granici, in kdaj so bili zopet združeni z deželo Kranjsko, ker mi o vsem tem nič ne vemo.

Če pojde tako naprej, bodo Mažari že skorej trdili, da Žumberka prav za prav nikdar ni bilo in da je vse, kar se o njem govori in piše, le sanjarija in izmišljena pravljica iz starodavnih turških časov, da so torej vse razprave gledé novih mej dežele Kranjske odveč. Jedenkrat se jim je tako ravnanje že posrečilo; prisvojili so si brez posebnih težav Reko, katera je nekdanj tudi spadala k deželi Kranjski. Toda niso je pridružili deželi hrvatski, ampak obdržali so jo za se ter napravili iz nje čisto mažarski komitat z mažarskim guvernerjem, mažarskimi uradi, mažarskimi šolami, mažarskim brodomjem itd. Pa s tem menda še niso zadovoljni; kaj radi bi Reko še bolj razširili z okolico, kakoršno ima Trst, toda ne na hrvatski, ampak na isterski zemlji. Ni namreč še dolgo tega, ko se je bila po svetu raznesla govorica, da se Mažari z vso silo poganjajo za svet med Reko in Volovsko.

In zdaj hočejo tudi še imeti žumberški in marindolski okraj, toda ne zaradi Žumberčanov, ampak radi njihovih šum.

Radi Žumberčanov jim je vse jedno, ali ostanejo Hrvatje ali postanejo Slovenci, ker jednako srpo črtijo vse Slovane, in prav tako dobro, kakor mi, vedó, da imajo Žumberčani glavno zvezo in glavni promet z deželo Kranjsko in da bi radi tega priprosti narod v svoji celoti glasoval za združenje z deželo Kranjsko, če bi se ga vprašalo, kam naj ga denejo. Toda Mažarom diše žumberške šume, katerih je čez 6600 oralov, s katerimi bi radi delali, kakor z drugimi krasnimi gozdi nekdanje vojaške granice, in iz katerih so, kakor se pripoveduje, v tem kratkem času prodali že za več, kakor za 800.000 gld. lesa, dasi jim žumberški svet do danes še ni v last pripoznan. Hrvatom bi pa s tem ne bilo čisto nič pomagano, ker sem prepričan, da bi Mažari z Žumberkom ravno tako delali, kakor z Reko, ako se jim posreči, dobiti ga v svojo last. Osnovali bi si tam poseben mažarski okraj, z mažarskimi uradi in mažarskimi šolami pod višjo oblastjo mažarskega guvernerja v Reki, ne pa hrvatskega bana v Zagrebu.

Žumberčanom bi se v tej zvezi jako trda godila, ker bi prišli z dežja pod kap in bi bili kakor Slovaki in drugi nemažarski narodi v ogerskem kraljestvu na milost in nemilost izročeni mažarskemu pritisku. Nasprotno pa se jim pri nas ni treba bati ničesar, ker jih bo naš narod gotovo tudi zdaj zopet sprejel z jednako ljubeznjivostjo in jim dal varnega zavetja z jednako prisrčnostjo, kakor tedaj, ko so bili pribežali pred divjim Turkom in so v naši de-

želi iskali zavetja in pomoči pred njim. In če imajo nemški Kočevarji pri nas nemške šole, ne da bi dežela naša radi tega kaj trpela, bodo tem lažje tudi Žumberčani ohranili svoje hrvatske šole kakor tudi svoje hrvatske duhovnike po stari navadi.

Ako se pa Mažari nikakor nečejo ločiti od Žumberčanov in bi jih res tako silno radi imeli v svojem mažarskem kraljestvu, naj deželo Kranjsko primerno odškodujejo za ogromne stroške, ki jih je v teku časa imela za obrambo avstrijskih dežel. Od tistega časa, ko so se bili kruti Turki vdomačili na Hrvatskem do l. 1597. potrošila je naša dežela za to obrambo 8 $\frac{1}{2}$ milijona goldinarjev; v naslednjih 16. letih, to je od l. 1597. do l. 1613. pa je izdala za graničarske namene še drugih 1,699.266 gld., torej vsega skupaj več kakor deset milijonov goldinarjev.

To je bil uzrok, da je toliko, nekdanj jako slavni plemeniti družin kranjskih popolnoma obožalo in da so za vselej zginili iz svetovnega pozorišča!

Gospoda moja! Dežela Kranjska je že od nekdanj hudo krvavela; tudi zdaj ni srečna in bogata. Zadnji hud udarec za njo je bil silni potres lanskega leta; naše hiše so porušene, deželno premoženje je ob tla, in pri slavni vladi moramo na posodo iskati veliko denarja, da zopet nekoliko opomemo deželnemu gospodarstvu. Toda čemu bi se zakopavali v dolgove in čemu naj bi naša vlada posezala v svoj žep, da nam v naši hudi stiski prihiti na pomoč, ko imamo v žumberskem okraju najbolje sredstvo, s katerim bi se mogla naša porušena dežela zopet nekoliko opomoči. Če hočejo Mažari po vsej sili imeti Žumberk, ga jim utegnemo po prijaznem porazumljenju prepustiti, toda ne brezpogojno, ampak proti primerni odškodnini, ki bi pa morala znašati vsaj desetinko vseh gori omenjenih stroškov, katere je morala dežela Kranjska nekdanj plačati za obrambo avstrijskih mej in za graničarske namene. Marindolski svet pa se mora na vsak način združiti z deželo Kranjsko, da Kolpa postane zopet prava meja med deželo Kranjsko in Hrvatsko, in da našim ljudem, ki prehajajo iz Adlešič v Preloko ali narobe, ne bo treba hoditi čez mažarsko zemljo.

To so moji nazori o Žumberku in Marindolu, ki jih v blagovoljen poštev priporočam upravnemu odseku, kateremu naj se ta zadeva v pretresanje izroči. Slavni deželni zbor naj jih pa priporoča tudi visoki vladi, da se bo mogla pri pogajanji z ogersko vlado blagohotno ozirati ne samo na pravice, ampak tudi na potrebe dežele Kranjske.

(Dolgotrajno živahno odobravanje in ploskanje; govorniku se čestita. — Anhaltender lebhafter Beifall und Händeklatschen; Redner wird beglückwünscht.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Klun predlaga v formalnem oziru, da se drugi del samostalnega predloga izroči upravnemu odseku.

Gospodje, ki hočejo glasovati za ta predlog, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

6. Ustna poročila finančnega odseka o prošnjah:

a) županstva sv. Mihela, okraja Postojnskega, gledé podpore za napravo vodovoda.

6. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über die Petitionen und zwar:

a) des Gemeindeamtes St. Michael, Bezirk Adelsberg, um Subvention für die Anlage einer Wasserleitung.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoki zbor! Županstvo sv. Mihela, okraja Postojnskega prosi podpore za napravo vodovoda.

Deželni inženir je vsled naloga deželnega odbora že leta 1893. pregledal dotični kraj in se prepričal, da je vodovod potreben. Načrt za vodovod je že narejen in proračun kaže, da bo stal vodovod 11.500 gld. Uzrok, da se je stvar zavlekla, je ta, ker je inženir mnenja, da tam sploh vode primanjkuje in da bi dotični studenc ne utegnil zadostovati.

Z ozirom na to izpoved deželnega inženirja finančni odsek ni mogel drugega ukreniti, kakor da predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja občine sv. Mihel v postojnskem okraju glede podpore za vodovod se odstopi deželnemu odboru v rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pri-trjujejo odsekovemu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

b) podpornega društva „für entlassene Sträflinge in Krain“, za podporo;

b) des Unterstützungsvereines für entlassene Sträflinge in Krain um Bewilligung einer Subvention;

Poročevalec ces. svetnik Murnik:

Visoki zbor! Podporno društvo za izpuščene kaznjence v Ljubljani se je obrnilo do visokega

zboru s prošnjo, da bi mu v pospeševanje njegovih človekoljubnih namenov dovolil primeren prispevek. V svojej prošnji navaja društvo, da je leta 1895. več kaznjencev z denarjem podpiralo in da je v zadnji odborovi seji se sklenilo, pri prihodnjem obnem zboru nasvetovati, da bi se to človekoljubno delovanje tudi raztegnilo na potrebne rodbine zaprtih in na prisiljence, ki bi se poboljšani iz prisilne delavnice izpustili. Te namere pa društvo ne more doseči, ako ima na razpolago samo doneske, katere plačujejo društveni članovi, ampak mora gledati tudi na druge prispevke.

Društvo je že l. 1894. od visoke zbornice dobivalo podpore 100 gld. Ker je pa finančni odsek bil preverjen, da društvo ne bo moglo vsega tega, kar namerava pri prihodnjem obnem zboru skleniti, oziroma sklepov izpeljati, ako mu ne dojde podpora od druge strani, mislil je z ozirom na človekoljubno delovanje tega društva, da naj bi se mu tudi letos dovolilo nekoliko podpore.

Predlagam torej v imenu finančnega odseka:

Visoki zbor naj sklene:

„Podpornemu društvu za izpuščene kaznjence v Ljubljani dovoljuje se iz deželnega zaklada podpora 50 gld.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

c) krajnega šolskega sveta v Staremtrgu pri Ložu za uvrstitev drugega učiteljskega mesta v II. plačilni razred;

e) des Ortschulrathes in Altenmarkt bei Laas um Einreihung der zweiten Lehrstelle in die II. Gehaltskategorie;

Poročevalec Klun:

Visoki deželni zbor! Krajni šolski svet v Staremtrgu pri Ložu je poslal že drugič prošnjo, da bi se služba drugega učitelja na tamošnji štiri-razredni ljudski šoli uvrstila v II. plačilni razred. Prosilci utemeljujejo prošnjo s tem, da je šola prav za prav nekako tudi meščanska šola, ker zahaja v njo 157 otrok iz mestne občine Ložke, dalje da ima šolska občina 974 za šolo godnih otrok in da so razmere gledé stanovanja in hrane tako drage, kakor v kateremkoli mestu na Kranjskem i. t. d.

Deželni zbor je že enkrat zavrnil jednako prošnjo Starotrškega krajnega šolskega sveta in ravno tako je še nedavno zavrnil nek predlog gospoda poslanca Kersnika, glede uvrstitve učiteljskega mesta v Motniku v višji razred, ker je uvrščanje učiteljskih služb v plačilni razrede zadeva, ki ne spada v področje deželnega zboru, ampak eksekutive, namreč deželnega šolskega sveta. Zato finančni odsek tudi glede predležeče prošnje ne more nič drugega nasvetovati, nego da se odstopi deželnemu odboru, ki naj jo izroči deželnemu šolskemu svetu.

Predlog, katerega stavljam v imenu finančnega odseka, se torej glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja krajnega šolskega sveta v Starem Trgu pri Loži za uvrstitev druge učiteljske službe v drugi plačilni razred se izroča deželnemu odboru da jo predloži deželnemu šolskemu svetu v svoječasni pošte.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Modic ima besedo.

Poslanec Modic:

Visoki zbor! Glede te prošnje krajnega šolskega sveta v Starem Trgu dovoljujem si tudi jaz nekoliko besed izpregovoriti, katere naj bi pripomogle, da se prošnja na pristojnem mestu usliši. K šolski občini Stari Trg všolano je tudi mesto Lož, katero nima svoje šole in pošilja tje v šolo do 200 otrok. S tem ima starotrška šola nekako značaj mestne šole, in to temveč, ker tudi šolsko poslopje stoji na mestnem zemljišči. Priporočam torej blagorodnemu gospodu deželnemu predsedniku kot načelniku deželnega šolskega sveta, da blagovoli pri prihodnji razvrstitvi plačilnih razredov na prošnjo se blagohotno ozirati.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Klun:

Ne!

Deželni glavar:

Prosim torej glasovati. Gospodje, ki pritrjujejo odsekovemu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

d) mestne občine v Černomlji za odpis ostalega posojila 4890 gld. za zgradbo šolskega poslopja.

- d) der Stadtgemeinde Tschernembl um Abschreibung des Darlehensrestes per 4890 fl. für den Schulhausbau.

Poročevalec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Občine Črnomelj, Loka, Butoraj in Telčivrh so se obrnile do visokega deželnega zbora s prošnjo, da bi jim visoki zbor od onega posojila, katero jim je dovolil za zgradbo šolskega poslopja v Črnomlju, to je od zneska 8000 gld., odpisal še ostali dolg 4890 gld., ker so 3110 gld. že plačale. Kot uzrok navajajo v svoji prošnji, da je beda tamošnjega prebivalstva neznosna, da so vinogradi popolnoma uničeni in da jim je s tem pošel glavni vir dohodka. Pravijo, da imajo mnoge potrebščine, da bodo morali delati vodovod, popraviti cerkev, napraviti mostove in ceste in obnoviti vinograde in zato prosijo, naj bi visoki zbor blagovolil odpustiti jim ostanek posojila v znesku 4890 gld.

Visoki zbor je v svoji seji dne 21. januarija 1888 dovolil tem štirim občinam posojilo 8000 gld. in sicer z naslednjim sklepom:

„Občinam Črnomelj, Loka, Butoraj in Telčji Vrh se dovoljuje za zgradbo šolskega poslopja v Črnomlju iz deželnega zaklada posojilo 8000 gld., katerega je leta 1888. polovica in leta 1889. druga polovica izplačati s tem pogojem, da sklenejo občine pravomočno 25% doklado k vsem direktnim davkom z državnimi dokladi, katerega se bode od l. 1892. pobirala za pokritje posojenega zneska tako dolgo, da bo ta dolg poplačan.“

V takratni seji se je povdarjalo, da bo zgradba te šole jako mnogo stala, namreč do 25.000 gld., zaradi tega, ker se v Črnomlju ne more tako dober kup zidati, kakor drugod, ker se mora posebno opeka od daleč iz Novomeškega okraja privvažati. Visoki zbor je priznal, da je treba zgradbo takoj pričetiti, in da bi to občinam ne bilo mogoče, ako bi ne dobile tistega posojila.

Razun tega je pa visoki zbor tem štirim občinam za zgradbo šole dovolil tudi druge prispevke, namreč podpore in sicer l. 1887. 1000 gld., l. 1889. 1000 gld. in zopet leta 1889. 200 gld. Torej so občine za zgradbo te šole vsega skupaj dobile 2200 gld., razun tega pa tudi 8000 gld. posojila. Če pa pogledamo, koliko je prav za prav bilo za deželo vredno to posojilo, pridemo še do drugega zneska, kakor je naveden, ker je bilo teh 8000 gld. brezobrestno posojilo. Ako računamo obresti po 4% in se ne oziramo na obresti od obresti, bi to dandanes znašalo že 2746 gld., tako da se pri 4% obrestih vrednost tega posojila 8000 gld. pomnoži na 10.746 gld. Potem je pa treba ozirati se še na nekaj drugega. Občine pravijo, da so dosedaj odplačale 3110 gld. 25 kr. Pri deželnem odboru se pa to seveda sedaj še ne ve, temveč se bo najbrž šele meseca februarja pri davkariji izvedlo, ampak ve se le toliko, da so občine do leta 1895. odplačale 1343 gld. 25 kr.

Finančni odsek je pretresal to stvar, pa se ni mogel odločiti, da bi predlagal, naj se tem štirim občinam odpiše ostali dolg v znesku 4889 gld. 75 kr., oziroma, ako bi v istini ne bile plačale več kakor 1343 gld. 25 kr., še 1767 gld. več, in to zato, ker se je za to šolo že itak izvanredno visoka podpora dala, namreč 2200 gld. podpore in potem 8000 gld. brezobrestnega posojila, katero za deželo pomenja 10.746 gld., torej skupaj 12.940 gld. Ko bi se ta prošnja uslišala, došle bi nam kmalu tudi od drugih strani jednake prošnje, ker se semtertje tudi za druge šolske zgradbe dajejo brezobrestna posojila, če tudi ne v taki visokosti, kakor pri tej šoli. S tisto pravico bi se potem oglašale tudi druge občine in zahtevale, da se tudi njim odpišejo taka posojila. Občine so že itak navajene, vedno obračati se na deželni zaklad in če bi se potem pa še take prošnje, kakor je predležeča usliševale, napravila bi se v deželne finance s tem nekaka zagozda, ker bi se posojila sploh nikdar ne vračala. Iz tega ozira in glede na slabe deželne finance finančni odsek ni mogel uslišati te prošnje, temveč nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja občin Črnomelj, Loka, Butoraj in Telčivrh za odpis posojila za šolsko zgradbo v znesku 4890 gld. se ne usliši.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Častiti gospod poročevalec finančnega odseka se je pri tej prošnji izvanredno dolgo trudil, da je utemeljil nje odklonitev. Sicer je navada, da se take prošnje vsikdar odstopajo deželnemu odboru, da on stvar nekoliko bolj natančno preišče, in torej ne vem, zakaj naj bi se v tem slučaju drugače postopalo. Da bi se vsaka taka prošnja katerekoli občine kar naravnost odklonila, to se mi vidi pretrosrčno, ker je venderle mogoče, da se ta ali ona občina nahaja v takim položaji, da zasluži, da se jej dolg odpiše. Gospoda moja, ni Vam treba praviti, v kako žalostnem položaji se nahaja vsa Belakrajina in kako revna je posebno tudi občina Crnomaljska. Dokaz temu je že to, da jej je visoka zbornica leta 1888. naklonila tako izvanredno visoko podporo, kakor je doslej za šolsko zgradbo ni dobila nobena druga občina. Da se je to zgodilo, dokazuje, da je bil deželni zbor že takrat prepričan, da je ta občina jedna najrevnejših v celem krovu. In v kakem položaji se pa nahaja šele sedaj! Pomislite, da je od takrat trtna uš popolnoma uničila vse vinograde, da ima občina graditi novo cerkev, da bo morala prevzeti ogromna bremena za zgradbo vodovoda, pomislite troške za napravo cest, mostov i. t. d. in, gospoda moja, priznati morate, da so vse to okoliščine, katere

bi bilo venderle treba nekoliko presoditi in preiskati. Ako pravi gospod poročevalec, da se bodo, če uslišimo prošnjo te občine, oglasile vse druge občine, ki imajo tudi taka posojila in zahtevale, naj se jim dolg odpusti, moram reči, da zame ta argument ne velja. V tem oziru se prošnja čisto lahko usliši, kajti iz tega še nikakor ne sledi, da bi se prošnje drugih občin, katere niso v tako slabem stanju, ne smele odbiti.

Ker so torej jednake prošnje doslej še vselej našle veliko rahlobo in milost v visoki zbornici, prosil bi Vas, častiti gospodje tovariši, da se tudi tej prošnji nasproti ne postavite na pretrdosrčno stališče. Zato priporočam, da naj bi se prošnja odstopila deželnemu odboru, ki naj bi pred vsem preiskal, kaka bremena bo morala občina prevzeti glede zgradbe nove cerkve in glede drugih naprav, katere so v prošnji omenjene, ker bi potem vendarle utegnil priti do prepričanja, da bi ne bilo napačno, ako bi se občinam vsaj nekoliko dolga odpustilo.

Prosim torej, da pritrdi visoka zbornica nasledno rešitev te prošnje:

„Le ta prošnja se odstopi deželnemu odboru z nalogo, da preišče v nji naznanjene okoliščine in v prihodnjem zasedanju o celi zadevi z nova poroča.“

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo ta predlog, izvolijo ostati.

(Se podpre. — Wird unterstützt).

Predlog je dovolj podprt, torej se bo o njem glasovalo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, vprašam gospoda poročevalca, ali on želi besede.

Poročevalec ces. svētnik Murnik:

Nimam ničesa več omeniti.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali. Ker predlog gospoda dr. Tavčarja spreminja nasvet finančnega odseka, pride prvi na glasovanje in ako obvelja, potem je padel predlog finančnega odseka.

Gospodje poslanci, ki hočejo sprejeti predlog gospoda dr. Tavčarja, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt).

Predlog je padel.

(Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr.

Tavčar: „No, gospod župnik Schweiger, ali belokrajinska beda je že pri kraju?“)

Prosim sedaj glasovati o predlogu finančnega odseka, in prosim gospode poslance, ki se ž njim strinjajo, da izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva občine Kostelj, da deželni inženir stori potrebne priprave za napravo vodovoda.

8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Podgora in Videm, da deželni hidrotehnik izdelava načrta za napravo vodovoda.

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindevorstandes Kostel um Vornahme der Vorerhebungen für die Anlage einer Wasserleitung durch einen landschaftlichen Ingenieur.

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindevorstände Podgora und Videm um Anfertigung der Pläne für die Anlage einer Wasserleitung durch den landschaftlichen Hydrotechniker.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Na dnevnem redu sta dve točki, katerih vsebina ali petit je enak in katerih rešitev po odseku je istega zloga in enakega zmisla. Zato predlagam, da smem o prošnji občine Kostelj in o prošnji občin Podgora in Videm ob enem poročati.

Deželni glavar:

Ker sta prošnji občine Kostelj in prošnja županstva Podgora in Videm enakega obsega in ker je tudi rešitev enaka, prosi gospod poročevalec dovoljenja, da sme o obeh prošnjah, torej o 7. in 8. točki dnevnega reda skupno poročati. Ako nihče ne ugovarja proti temu načinu poročanja (Nihče ne ugovarja. — Wird kein Widerspruch erhoben), prosim gospoda poročevalca, da o obeh zadevah ob enem poroča.

Poročevalec Povše:

Županstvo občine Kostelj na Kočevskem prosi podpore iz deželnih sredstev v svrhu, da bi se vatem Banjaluka, broječi 50 hiš in Novo Selo, broječi 22 hiš, napeljala toliko pitna voda za ljudi, kakor za živino. Posebnega načrta županstvo svoji prošnji ni pridelalo, pač pa navaja, da te vasi trpita hudo pomanjkanje na pitni vodi. Dalje navajajo, da se blizu 3 km od vasi na vzvišenem mestu nahaja jako močen studenec, iz katerega bi bilo mogoče vodo po naravni teži napeljati. Nadrobne načrta in sploh podatkov ni, in zato tudi upravni odsek o tej prošnji ni mogel drugega

predloga skleniti, nego da nasvetuje, da naj se prošnja izroči deželnemu odboru v primerno rešitev.

Županstvu Podgora in Videm pa iz okraja Velikolaškega podajata prošnjo, da bi se od deželnega odbora odredil inženir, ki bi preiskal oziroma poiskal, kje bi se našel bogat vir ali studenec, da bi se iz njega zamogla napeljati voda v celo vrsto vasi, namreč v vasi Ponikve, Cesta, Zdenjska vas, Ilova Gora in Podtabor. V tej svojej prošnji navajajo, da primanjkuje vsem tem vasem dobra in zdrava pitna voda in da imajo le pičel studenec, ki dostikrat in osobito za časa poletne suše vsahne ter omenjajo v kaki stiski se vsled tega nahajajo, pa tudi v kako veliki nevarnosti za slučaj kakega požara. V tem oziru kažejo na veliko požarišče v Kompoljah, kjer je ogenj upepeljal 80 hiš, ker vsled suše ni bilo močče, dobiti vode za gašenje.

Vsekako se tu ravna za veliko delo, za delo, katero je vitalnega gospodarskega pomena za celo Dobropoljsko in Struško dolino in za vse odnotne vasi. Bodi mi dovoljeno, da toliko gledé prve kakor tudi gledé druge prošnje omenim, da sem jaz kot poročevalec v upravnem odseku želel staviti nek ugodnejši predlog, kakor je predlog upravnega odseka in sicer sem glede na to, da se vodovoda za Kostelj ravna za manjše troške, ker bi se voda morebiti dala napeljati iz prej omenjenega, 3 km oddaljenega in na višjem mestu se nahajajočega bogatega studenca, kakor tudi glede na to, da se glede druge prošnje, kar se mora upoštevati, ravna vsekako za jako potrebno, in res veliko gospodarsko melioracijsko delo, nameraval staviti predlog, da naj deželni odbor poizveduje po svojem tehniku na lici mesta in dá napraviti potrebne načrte, ali slišal sem od častitega gospoda poročevalca deželnega odbora, da je pri deželnem odboru že sedaj kakih 70 enakih prošenj, katere treba seveda najprej rešiti, osobito tiste, v katerih se ravna za nujno in res potrebno dobavo vode.

Finančni odsek me je potem končno pooblastil, na podlagi teh podatkov o teh dveh prošnjah predlagati:

Visoki deželni odbor naj sklene:

„Prošnja občinskega predstojništva v Kostelu v zadevi dobave pitne vode se izroči deželnemu odboru v primerno rešitev.

Prošnja župansteve Podgora in Videm v zadevi dobave pitne vode se izroča deželnemu odboru v primerno rešitev.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Pakiž ima besedo.

Poslanec Pakiž:

Visoki zbor! Mislim, da mi ni treba poudarjati, kaj je in kako važnost ima dobra pitna voda. Mislim, da so v tem oziru vsi častiti gospodje

poslanci ravnoistega prepričanja, kakor jaz. Poudarjati hočem samo, v kako žalostnem in slabem položaji so tisti ljudje, ki nimajo dobre pitne vode, ali celo nobene pitne vode. Z veseljem sicer pozdravljam sklep upravnega odseka, ampak žalibog ni upanja, da bi stvar kmalu prišla v tir, ker že tako ogromno število enakih prošenj pri deželnem odboru čaka rešitve, kakor smo čuli iz ust častitega gospoda poročevalca. Urok temu je pomanjkanje za zvrševanje takih stvari sposobnih moči. Deželni odbor jih nima na razpolaganje, slišal sem pa in bral, da je po drugih deželah vlada nastavila inženirje, ki se imajo pečati s takimi stvarmi in skrbeti, da se take prošnje pravočasno rešujejo. Zatorej bi se jaz v imenu proslcev vse dežele, bodi si Gorenjske, Notranjske ali Dolenjske, ker stojim vedno na stališči, da nisem strankarski, ampak deželni poslanec, predrznil izreči nasproti prečastitemu gospodu deželnemu predsedniku, ki se je do danes v vsakem oziru tako dobrohotnega izkazal naši deželi, iskreno željo in prošnjo, da bi se blagohotno oziral tudi na trpine vpjioče po pitni vodi in da bi skrbel, da se tudi pri nas od strani slavne c. kr. deželne vlade nastavi inženir, ki bi se imel pečati s takimi prošnjami, kakor sta predležeci. Deželni hidrotehnik ogromnega posla ne more zmagovati, stvari pa so silno, silno nujne, kajti pitna voda in kruh gresta takorekoč skupaj, kjer ni pitne vode, tudi ni hrupa.

Enako občutljiva skorej kakor pomanjkanje vode je pa tudi prevelika obilica vode. Oziram se na moj volilni okraj. V velikolaškem okraju imate Dobropoljsko in Struško dolino, ki sta vsako leto Bog ve kako velikokrat preplavljeni. Ravno tako je pogostoma prepravljena Ribniška dolina od občine Sušje in do Dolenjevasi in nič bolj ni v marsikaterih krajih v Kočevskem okraju. Tudi v tem oziru je pomoč nujna. Na stotine in stotine, na tisoče in tisoče se je že izdalo za načrte, drugega pa se ni storilo nič, ali pa vsaj jako malo. Obetala se nam je pomoč, če smo se oglašali in prosili za tehnika, da pride razmere pregledavat, ali pri tem je večinoma tudi ostalo, storilo se je bore malo. Zatorej se obračam do visoke vlade, naj bi vendar ona tu pomagala in od svoje strani nastavila inženirja, da se bo hitreje in točneje začel zvrševati hidrotehnični posel.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Povše:

Na besede častitega gospoda predgovornika zamorem le toliko navajati, da deželni odbor ima sicer na razpolago posebnega inženirja za vodne zgradbe, namreč gospoda Hraskega, toda razmere in potrebščine ter pomanjkanje inženirskih moči silijo deželni odbor, da temu gospodu inženirju

izročā tudi druga stavbna dela. Ob enem pa navajam, da se je deželni odbor, kolikor je meni znano, že ponavljeno obrnil do visokega kmetijskega ministerstva, da bi državna vlada nastavila posebnega hidrotehnika, ki bi izključno ta posel imel vršiti. Ako se bo deželnemu odboru posrečilo dobiti potrebno hidrotehnično moč, uverjen sem, da bo želji častitega gospoda predgovornika gotovo se ustreglo.

V drugem vzdržujem svoj predlog.

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje. Smatram, da je o obeh predlogih ob enem glasovati in prosim torej gospode, ki pritrjujejo tema dvema predlogoma, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predloga sta sprejeta.

Daljna točka dnevnega reda je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva v Drašičah za preložitev okrajne ceste Drašiče-Kermačina.

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindevorstandes in Drašitz um Umlegung der Bezirksstraße Drašitz-Kermatschina.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! Županstvo občine Drašiči političnega okraja Črnomaljskega prosi za preložitev okrajne ceste Drašiči-Kermačina in da pregleda in sestavi proračun inženir ob deželnih troških. V prošnji je povedano, da je ta cesta v jako slabem stanu in da je potreba, voziti po tej cesti, čedalje večja, odkar se je zopet povzdignilo vinogradstvo, ker so se tam ležeči vinogradi v velikem obsegu zasadili z ameriškimi trtami in so tudi že postali plodonosni. Prošnji ni priložen noben načrt, sploh nobena priloga, navedeni niso v takih zadevah neobhodno potrebni podatki, tudi ni poročano, kaj da je okrajni cestni odbor sklenil o tej zadevi in ali je sploh kaj sklepal o njej, ali ne. Treba bo vse to, kar še ni dognanega in preiskanega, dognati uradnim potom pri deželnem odboru in pooblaščen sem torej od gospodarskega odseka, da stavim predlog: Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnja občine Drašiče, okr. Črnomelj glede preložitve okrajne ceste ki pelje skozi vas Drašico se odstopi deželnemu odboru z naročilom, da jo primerno reši in o tem poroča v prihodnjem zasedanju.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Schweiger ima besedo.

Poslanec Schweiger:

Visoki zbor! Prošnja drašiške občine gre na to, da se del okrajne ceste, katera drži iz Metlike do hrvatske meje, preloži, oziroma da se preloži klanec imenovan „pod Oskuršem“. Ta klanec je zelo strm in voznja na obeh njegovih straneh je jako nevarna. Ako si drašiška občina piše svojo kroniko, je že marsikatero nesrečo zabeležila v svojih listinah.

Tu v visoki zbornici sta navzoča dva poslanca, gospoda Košak in Loy, katera sta že mnogokrat težke vozove vozila po tem nevarnem klanecu, in kakor si želita, da se kmalo vrnejo blaženi časi, ko bosta zopet vozila izborno metliško in vivodinsko kapljico, bo njim in vsem vznikom ljubo, da se tačas odstrani grdi klanec.

K razlogom, v prošnji navedenim, opomnim še na nekaj, kar je vredno posebnega uvaževanja. Mi Belokranjci se trdno nadejamo, da v kratkem dobimo toliko zaželjeno belokranjsko železnico in v tej srečni nadi smo izračunali, da kolodvor bo v bližini tega klanca in ravno po tej cestni progi se bo vršilo največ prometa. Ne samo domači kraji bodo imeli tu vožno pot do železnice, ampak tudi sosedna Hrvatska, zlasti velika občina vivodinska s svojim mnogoštevilnim prebivalstvom. Ti kraji so že zdaj več ali manj navezani na Metliko, tu kupujejo, prodajajo, tu imajo zdravnik. Promet na tej cestni progi je že zdaj jako živahen in se bo še povikšal, ko dobimo železnico. Pripovedovalo se mi je, da hoče hrvatska vlada zvezati Vivodino in Metliko s pošto, ki bo vozila po tej poti. Pripomnim, da bi ta prošnja bila že zdavno morala biti predložena; pa dobro da je danes tu; ona mi je znamenje in zagotovilo jedinstvi in zložnosti mej dotičnimi občinami. Zatorej prav toplo priporočam to prošnjo in slavni deželni odbor naj hitro, ako mogoče zvrši to, za kar drašiška občina prosi.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Morda gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Papež:

Ne.

Deželni glavar:

Prosim torej glasovati, in prosim gospode, ki pritrde odsekovemu predlogu, naj izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prestopimo k zadnji točki dnevnega reda, to je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Gorenji Logatec, Hotederšica, Rovte in Planina, da se odkloni prošnja cest-

nega odbora Logaškega gledé zgradbe ceste Dolenji Logatec-Rakek.

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Oberloitsch, Hotederšich, Gerenth, Planina und anderer um Abweisung der Petition des Bezirksstrassen-Ausschusses von Loitsch inbetreff des Unterloitsch-Rakeker Straßenbaues.

Poročevalec Jelovšek:

V 6. seji letošnjega zasedanja visokega zbora sem imel čast poročati o prošnji cestnega odbora Logaškega, ki želi, da bi se sedanja občinska pot iz Rakeka čez Ivanje Selo in Laze v Logatec spremenila v okrajno cesto. Tedaj sem v imenu upravnega odseka nasvetoval, da naj se prošnja izroči deželnemu odboru v daljno preiskavanje in poročanje, ker se v odseku nikakor še ni sprevi-dela potreba, priporočati to uvrstitev. Danes pa imam poročati o drugi prošnji, ki se tiče ravnosti ceste, namreč o prošnji podobčine Gorenji Logatec in županstev občin Hotedršica, Rovte, Garčarevec in Planina, naj se odkloni prošnja cestnega odbora Logaškega za zgradbo ceste Dolenji Logatec-Rakek. Vse te občine povdarjajo, da jim namen Logaškega cestnega odbora ni po volji. On je razglasil samo, da se bo cesta preložila in da se bo v ta namen pobirala 6°/₁₀ naklada, o troških pa ni bilo govora. Sedaj pa, ko so navedene občine izvedele, da bo zgradba stala 45.000—50.000 gld., ustrašile so se in zato protestujejo proti sklepu cestnega odbora. Gospodom poslancem je stvar znana in torej je ne bom dalje razpravljaj, ampak hočem le še nasvet upravnega odseka prečitati, ki se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Prošnje občin Gorenji Logatec, Hotedršica, Rovte, Garčarevec in Planina proti uvrstitvi sedanje občinske poti iz Rakeka čez Ivanje Selo, Laze v Spodnji Logatec med okrajne ceste se z

ozirom na rešitev 4. točke dnevnega reda VI. seje deželnega zbora, odstopi deželnemu odboru v uvaževanje.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s predlogom upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem je rešen dnevni red današnje seje.

Prosim sedaj, da se zvrši volitev še treh članov za stavbni odsek.

Prosim oddati listke.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Gospoda poslanca dr. Majarona in grofa Barbota prosim, da izvolita sprejeti skrutinij.

(Po kratkem prestanku. — Nach kurzer Pause.)

Deželni glavar:

Prosim gospoda poslanca dr. Majarona, da naznani izid volitve.

Poslanec dr. Majaron:

Oddanih je bilo 30 glasovnic. Izvoljen je gospod poslanec dr. Žitnik z 30 in gospod poslanec Leon grof Auersperg in moja malenkost z 29 glasovi.

Deželni glavar:

Ti trije gospodje so torej izvoljeni.

Prihodnja seja bo v petek dne 24. januarija 1896 ob 10. uri dopoldne in sicer s sledečim dnevnim redom:

(Dnevni red glej prihodnja seja. — Tagesordnung siehe nächste Sitzung.)

Upravni odsek ima sejo danes popoldne ob 4. uri v deželni hiši; stavbni odsek bo zboroval jutri dopoldne ob ¹/₂10. uri, tudi v deželni hiši; finančni odsek pa ima sejo v petek dopoldne ob ¹/₂10. uri pred sejo deželnega zbora in sicer tukaj.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 2. uri popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr Nachmittags.

